

การประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในโรงเรียนขยายโอกาส

นภัสนันท์ เหมชัยทอง

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ปีการศึกษา 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

การประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในโรงเรียนขยายโอกาส

วิทยานิพนธ์เสนอบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยนเรศวร

วิทยานิพนธ์ เรื่อง "การประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในโรงเรียนขยายโอกาส"
ของ นภัสนันท์ เหมริญทอง
ได้รับการพิจารณาให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ดร.ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย)

..... ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดตาน พันธเนตร)

..... กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ)

อนุมัติ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.กรรองกาญจน์ ชูทิพย์)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในโรงเรียนขยายโอกาส
ผู้วิจัย	นภัสนันท์ เหมริญทอง
ประธานที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดตาน พันธุ์เณร
ประเภทสารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์ ศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2565
คำสำคัญ	กระบวนการคัดกรอง, นักเรียนยากจน, เงินอุดหนุน, การประเมิน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน โดยประยุกต์ใช้แนวทางของ CIPP Model ที่ประกอบไปด้วย ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และ วิเคราะห์ต้นทุนการคัดกรองนักเรียนยากจน กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยครั้งนี้ประกอบไปด้วยครูและผู้บริหาร รวมทั้งหมด 42 คน จาก จากโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 2 โรงเรียนในเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 และเขต 2 ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ต้นทุน โดยใช้แนวคิดการวิเคราะห์ต้นทุนเฉลี่ยทางเศรษฐศาสตร์ต่อนักเรียนยากจน 1 คน ผลการประเมิน พบว่า ด้านบริบท ผู้บริหารและครูเห็นว่า วัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความเหมาะสม แต่ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถทำให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ได้จริง อีกทั้งระบบคัดกรองนักเรียนยากจนไม่ได้มีส่วนในการช่วยเหลือ และการติดตามนักเรียนออกกลางคัน ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าเกณฑ์คัดกรอง มีความละเอียด และความชัดเจนขึ้นกว่าเกณฑ์เดิมที่เน้นไปที่ปัจจัยรายได้เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัญหาเรื่องปัจจัยที่บ่งชี้ถึงความยากจน โดยเฉพาะในเขตชนบท ระยะเวลาการคัดกรองไม่เพียงพอ และเว็บแอปพลิเคชันมีความไม่เสถียร และไม่มีการจัดสรรงบประมาณจากทางภาครัฐให้กับโรงเรียนในการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ด้านผลผลิต ครูให้ความเห็นว่าโรงเรียนสามารถคัดกรองนักเรียนยากจนได้ครบทั้งจำนวนนักเรียนของโรงเรียน แต่นักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนบางส่วนไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ครูคาดการณ์ไว้ ทำให้ผลผลิตไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ว่าเพื่อระบุตัวนักเรียนยากจน กระบวนการคัดกรองอาจจะมีปัญหาหลายประเด็น เนื่องจากเป็นการใช้ในปีแรกและไม่มีการนิเทศที่เพียงพอ ผลการศึกษาข้างต้นอาจเป็นข้อเสนอแนะการพัฒนาเกณฑ์ และกระบวนการการคัดกรองนักเรียนยากจนโดยเฉพาะในเขตชนบท ในส่วนการวิเคราะห์ต้นทุนในการคัดกรองนักเรียนยากจน

พบว่ามีความค้ำต้นทุนเฉลี่ยเท่ากับ 60 บาท ซึ่งเป็นประเด็นที่อาจจะเป็นข้อเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษา
ต่อไปในการจัดสรรงบประมาณเพื่อการดำเนินการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

Title	EVALUATION OF SCREENING PROCESS FOR POOR STUDENTS OF EXPANSION SCHOOLS
Author	Napatsanun Rainthong
Advisor	Assistant Professor Pudtan Phanthunane, Ph.D.
Academic Paper	M.Econ. Thesis in Economics Program, Naresuan University, 2022
Keywords	Screening Process, Poor students, Subsidy, Evaluation

ABSTRACT

The aim of this study was to evaluate the screening process of poor students based on the application of CIPP evaluation models that consist of context, input, process, product, and cost analysis of that screening process. The samples consisted of 42 teachers in the educational opportunity expansion schools within Primary Education Service Area Offices region 1 and 2 of Sukhothai. The instruments used were questionnaires and in-depth interviews and cost interview. The information from the interviews was then analyzed by using content analysis and calculating average cost. The results from the administrators and teachers showed that the objective of the screening process was appropriate, but difficult to work in practice. Also, the screening process of poor students did not assist in preventing dropout students. In terms of inputs, most teachers revealed that the current screening criteria were clearer than the original criteria that only focus on income factors. However, there was a problem with factors that indicate poverty, especially in rural areas. The period of the screening process of poor students was insufficient, and the website application was unstable. Additionally, the government budget was not allocated to schools to conduct the screening process of poor students. For the product aspect, the teachers indicated that they were able to screen the entire number of poor students in the school, but the students who got the subsidy did not match the target groups as expected. As the result of mismatching, it can be evaluated that the output did not meet the project's objective of identifying poor students. There were several problems with the screening process and criteria, probably due to the beginning years and insufficient supervision.

The results of the current study provided suggestions to improve process and criteria to identify poor students in particular in the rural areas. As for the cost analysis, it was found that the average cost the screening process of a poor students was 60 baht, this is an issue that may be recommended to the Ministry of Education to allocate additional funds for a more efficient operation.

ประกาศคุณูปการ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงในความกรุณาของ ผศ.ดร. พุดตาน พันธุ์เนตร ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้สละเวลาอันมีค่ามาเป็นที่ปรึกษา พร้อมทั้งให้คำแนะนำ ติดตามและใส่ใจตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการวิทยานิพนธ์อันประกอบไปด้วย ศ.นพ.ดร.ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผศ.ดร.ราเอียมพร หลินเจริญ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องของวิทยานิพนธ์ด้วยความเอาใจใส่ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์และทรงคุณค่า

กราบขอบพระคุณ นายอดิพันธ์ สุวัฒน์เมฆินทร์ เป็นอย่างสูง ที่ให้คำแนะนำในการค้นคว้า ทบทวนวรรณกรรม แก่ไข วิทยานิพนธ์ นางสาวมาริษา ตรีดาราร และนายกฤษดา จันวันนา ที่ให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลของวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ นายธันวา พรหมพันธุ์ ที่คอยให้กำลังใจ ดูแลและสนับสนุน ตลอดระยะเวลาการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้ง ผู้อำนวยการโรงเรียน คุณครูและบุคลากรโรงเรียนบ้านยางเมือง อำเภอศรีราชา และโรงเรียนวัดปากน้ำ อำเภอสรรคโลก จังหวัดสุโขทัย ทุกท่าน เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล และตอบแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการดำเนินการคัดกรองยากจนของโรงเรียน และข้อมูลส่วนงานและเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนตลอดจนข้อมูลการทำงานของตนเอง และให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี ในการเข้าไปทำวิจัยและเก็บข้อมูลในโรงเรียน สำหรับการทำการวิจัยในครั้งนี้

เหนือสิ่งอื่นใดขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ของผู้วิจัยที่ให้กำลังใจและให้การสนับสนุนในทุก ๆ ด้านอย่างดีที่สุดเสมอมา

คุณค่าและคุณประโยชน์อันพึงจะมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบและอุทิศแด่ผู้มีพระคุณทุกๆ ท่าน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและปรับปรุงการคัดกรองความยากจนในประเทศ และผู้ที่สนใจบ้างไม่มากก็น้อย

นภัสนันท์ เหมริญทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
ประกาศคุณูปการ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหา.....	1
จุดมุ่งหมายของการศึกษา.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของงานวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทุนมนุษย์.....	6
รูปแบบการประเมินโครงการ.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน.....	8
แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน.....	9
แนวทางการดำเนินที่เกี่ยวข้อกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน.....	12

แนวทางการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน.....	19
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	24
บทที่ 3 วิธีดำเนินงานวิจัย.....	26
กรอบการประเมิน.....	26
ขอบเขตพื้นที่การศึกษา.....	30
กลุ่มเป้าหมาย.....	30
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	31
พัฒนาเครื่องมือ.....	32
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	32
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	33
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	35
ผลการศึกษา (Results).....	35
ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน.....	35
ผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม.....	53
บทที่ 5 บทสรุปและอภิปรายผลการศึกษา.....	56
ข้อเสนอแนะ.....	62
บรรณานุกรม.....	64
ภาคผนวก.....	69
ประวัติผู้วิจัย.....	77

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนด้อยโอกาส จำแนกตามประเภทความด้อยโอกาส และเพศรวมทั้งประเทศ ปีการศึกษา 2565.....	13
ตาราง 2 แสดงเกณฑ์การพิจารณาและการจัดสรรงบประมาณ อุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน.....	15
ตาราง 3 แสดงการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนรวมปี 2559-2565.....	16
ตาราง 4 แสดงการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน ระดับ ประถมศึกษา ปี 2559-2565.....	17
ตาราง 5 แสดงการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนระดับ มัธยมตอนต้นศึกษา ปี 2559-2565.....	18
ตาราง 6 สรุปแนวทางการดำเนินระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน.....	21
ตาราง 7 แสดงรายละเอียดการกำหนดข้อมูลและแหล่งข้อมูล.....	28
ตาราง 8 แสดงผลการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อการคัดกรองนักเรียน 1 คน.....	43
ตาราง 9 แสดงผลการเป็นเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ.....	53

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 กรอบการประเมิน	27
ภาพ 2 การแบ่งกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย.....	31

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

การศึกษามีส่วนสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาประเทศให้รุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และวัฒนธรรม ตามทฤษฎีทุนมนุษย์ซึ่งเป็นทฤษฎีหลักของเศรษฐศาสตร์ ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่าการศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันจะทำให้เกิดการ พัฒนาทางเศรษฐกิจต่อไป (ณัฐมนต์ ปัญจวิณิน, 2557) ในทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาเป็นส่วนสำคัญ ของการสะสมทุนมนุษย์ ซึ่งจะทำให้เกิดประสิทธิภาพทางการผลิต และส่งผลต่อการพัฒนาประเทศ ต่อไป โดยทฤษฎีทุนมนุษย์เป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เริ่มจากแนวคิดที่ว่าทรัพยากรมีทั้งที่เป็น ปริมาณ และคุณภาพในส่วนที่เป็นปริมาณของทรัพยากรมนุษย์ คือ จำนวนประชากร ชั่วโมงการ ทำงาน และในส่วนของคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์คือ ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิต โดยการลงทุนในทุนมนุษย์ สามารถเพิ่มทักษะความสามารถต่างๆ ที่ อยู่ในตัวมนุษย์ ผ่านการศึกษา การฝึกอบรม และประสบการณ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความก้าวหน้า ของประเทศ (Gary S. Becker, 1995)

จากการศึกษาบ่งชี้ว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ทำให้ช่วยประหยัด ค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการทาง สังคมของรัฐ เพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระยะยาว และช่วยบรรเทาปัญหาความยากจน เพราะถ้าทุกคนได้การศึกษาอย่างเสมอภาคกันนั้น ส่งผลให้เกิดการเลื่อนสถานะทางสังคม (Social mobility) เนื่องจากเยาวชนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษา จะมีความรับผิดชอบทางสังคมมากขึ้น และเมื่อ พวกเขาเป็น พ่อ แม่ ก็ย่อมให้ความสำคัญกับการให้การศึกษาที่ดีกับลูกด้วย ทำให้คนรุ่นต่อมามีงาน มี รายได้ที่มีมั่นคง ลดปัญหาความยากจนได้ (เสาวณี จันทะพงษ์ และชนาภา ดันติบุระ, 2564)

งานวิจัยของUNESCO คาดการณ์ว่าหากนักเรียนทุกคนในประเทศกำลังพัฒนาอ่านออก เขียนได้ จะส่งผลให้จำนวนคนยากจนจะลดลงถึง 171 ล้านคนจากทั่วโลก (UNICEF, 2015) ด้วยความสำคัญของการศึกษารัฐบาลในทุกประเทศ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาให้กับ ประชาชนในประเทศอย่างทั่วถึง ตามแนวคิดของเพลโตที่ว่าในระบอบประชาธิปไตยทุกคนต้องมีสิทธิ เท่าเทียมกันทุกคน ในทุกๆเรื่อง โดยเฉพาะสิทธิเสรีภาพทางการศึกษา โดยที่รัฐต้องจัดโอกาสทาง การศึกษาให้ประชาชนอย่างเท่าเทียม เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในรัฐ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ , พุดตาน พันธุ์เณร, และสุวิมล เสงพัฒนา, 2555,หน้า 1-33)

ประเทศไทยได้มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษา โดยไม่ต้องเก็บค่าใช้จ่ายอย่างน้อย 12 ปี และรัฐบาลที่ผ่านมา มีนโยบายจัดการศึกษาดังกล่าวโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย เป็นเวลา 15 ปี (เรียนฟรี 15 ปี) ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 13 มกราคม 2559 แม้ว่ารัฐบาลจะให้ความสำคัญ กับเรื่อง การศึกษาของเด็กนักเรียนไทยมาเป็นเวลาหลายสิบปี ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายังเป็น ปัญหาที่ต้องการการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลบัญชีรายจ่ายการศึกษาแห่งชาติ พบว่าเด็กนักเรียน จากครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยรับภาระทางการศึกษาเพียงร้อยละ 6 ของรายได้ในครัวเรือน ในขณะที่ นักเรียนที่มีฐานะยากจนมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาคิดเป็นร้อยละ 22 ของรายได้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมี งานศึกษาพบว่าบุตรในครัวเรือนยากจน มีโอกาสเรียนระดับปริญญาตรีเพียงร้อยละ 1 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 11 ที่เป็นค่าเฉลี่ย ระดับประเทศ และร้อยละ 35 ในกลุ่มรายได้สูง (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ , พุดตาน พันธุณเธร, และสุวิมล เสงพัฒนา, 2555, หน้า 1-33) งานศึกษาของ คณะกรรมการอิสระเพื่อ การปฏิรูปการศึกษา อ้างถึงใน ฉัชชา มหปุณยานนท์ (2566, หน้า 22) ผลการวิจัยหลายชิ้นบ่งชี้ ตรงกันว่า ประเทศไทยยังมีความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาพิจารณาจากสถิติการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อัตราการเข้าถึงการศึกษ และอัตราการศึกษาต่อของนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่พบว่า มี แนวโน้มลดลง ตามระดับชั้นการศึกษาที่สูงขึ้น และยังพบว่า มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มนักเรียน ที่ครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน โดยนักเรียนกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคมสูงมีแนวโน้มที่จะเข้าถึงและอยู่ในระบบการศึกษาสูงกว่านักเรียนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและ สังคมต่ำ และจากข้อมูลภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2564 พบว่า สัดส่วนค่าใช้จ่าย การศึกษาของครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นค่าเล่าเรียนเฉลี่ย 12,555 บาทต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจาก 11,181 บาทต่อคนต่อปี ในปีก่อนหน้าและเมื่อพิจารณาความแตกต่างทางสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำที่สุด มีค่าใช้จ่ายทางการศึกษา 6,335 บาท โดยมีสัดส่วน ค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียนมากที่สุด ร้อยละ 42.1 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด

นโยบายที่สำคัญที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของเด็กนักเรียนไทย คือการที่รัฐ จัดสรรเงินอุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายรายคนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชน เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยที่ผ่านมาในอดีตทางสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) มีการช่วยเหลือนักเรียนยากจนในระบบการศึกษาภาคบังคับ ผ่านเงิน อุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน ให้แก่นักเรียนประถม จำนวน 1,000 บาท/คน/ปี และ อุดหนุนให้แก่นักเรียน ม.ต้น จำนวน 3,000 บาท/คน/ปี แต่ถึงแม้ว่ามีการสนับสนุนเงิน ก็ยังคงมี ปัญหาเด็กยากจนที่ไม่ได้รับการศึกษาอยู่ในสังคมไทย และยังคงเป็นปัญหาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยนโยบายดังกล่าว ขั้นตอนที่สำคัญที่สุดคือการคัดกรองนักเรียนที่จะได้รับเงินอุดหนุน

จากการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนจนในอดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะมาปรับเปลี่ยนในปี 2560 นั้นทางสพฐ. มีการกำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนด้วยรายได้เพียงอย่างเดียว คือ รายได้ครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาทต่อปี และมีการกำหนดโควตานักเรียนที่จะได้รับ คือ ระดับประถมศึกษาไม่เกินร้อยละ 40 ของนักเรียนประถมทั้งหมด และนักเรียนระดับมัธยมต้น ไม่เกินร้อยละ 30 ของนักเรียนมัธยมต้นทั้งหมดของโรงเรียน

ในปี พ.ศ. 2560 ถึงปัจจุบันมีการปรับการคัดกรองนักเรียนโดยที่มีเพิ่มระบบการจัดเก็บข้อมูลนักเรียนเข้ามาช่วยในการดำเนินงานให้ง่ายขึ้น และมีการปรับเกณฑ์การพิจารณา กล่าวคือนอกจากการพิจารณาจากเกณฑ์รายได้ครัวเรือนไม่เกิน 3,000 บาทต่อเดือน ได้มีการใช้เกณฑ์อื่นๆ ประกอบการพิจารณา ได้แก่ 1.เกณฑ์สถานะครัวเรือน 2.ภาวะพึ่งพิง มีการพิจารณาถึง ในครอบครัวมีคนพิการ มีผู้สูงอายุ มีคนอายุ 15-65 ปีว่างงาน พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว 3.ที่อยู่อาศัย บ้านชำรุด บ้านทำจากวัสดุพื้นบ้าน (ไม้ไผ่ ใบจาก วัสดุเหลือใช้) อยู่บ้านเช่า ไม่มีห้องส้วมในที่อยู่อาศัย และบริเวณ ไม่มีรถยนต์ส่วนบุคคล รถปิกอัพ รถบรรทุกเล็ก รถตู้ รถไถ รถเกี่ยวข้าว รถอีแต่น รถมอเตอร์ไซด์ประเภทเดียวกัน 4.มีที่ดินทำกิน รวมเช่า ไม่เกิน 1 ไร่ หรือไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง โดยข้อมูลที่รวบรวมโดยโรงเรียนจะถูกนำไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยโดยส่วนกลาง ตามแนวคิดการวัดรายได้ทางอ้อม (proxy means test) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อคัดกรองนักเรียนยากจน เพื่อการให้ทุนได้ถึงมือเด็กที่ยากจนจริงๆ ในระดับชั้นอนุบาล ถึง มัธยมศึกษา ในสามสังกัด คือ สถานศึกษาของ สพฐ. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตำรวจชายแดน.(ประกาศ แก้ววงษา,2564) ครอบครัวของนักเรียนต้องมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 3,000 บาท/เดือน/คน จึงจะถือว่าเป็นนักเรียนยากจน เป็นต้น แล้วส่วนกลางจะส่งผลการวิเคราะห์ที่ระบุรายชื่อนักเรียนยากจนกลับมาให้ทางโรงเรียน

เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 952,396,500 บาท ซึ่งจากแนวทางการจัดสรรของสพฐ. มีนักเรียนยากจนได้รับการช่วยเหลือเพียง 1.2 ล้านคน เหลือนักเรียนยากจนอีกราว 1.3 ล้านคนที่ไม่ได้รับการจัดสรรเงิน ซึ่งเห็นว่าจากข้อมูลมีนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนไม่ถึง ร้อยละ 50 ของนักเรียนยากจนที่ได้รับการคัดกรอง ด้วยในปี พ.ศ. 2560 เป็นการให้เกณฑ์คัดกรองนักเรียนยากจนที่นอกเหนือจากรายได้เป็นครั้งแรก โดยยังไม่ได้มีการประเมินการใช้เกณฑ์ดังกล่าวในการคัดกรองนักเรียนยากจน และต้นทุนส่วนที่เกิดขึ้นกับผู้คัดกรอง ผู้วิจัยจึงสนใจประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ที่ประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบทเพื่อประเมินถึงความเป็นไปได้ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนตามสภาพจริง ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรอง เป้าหมายกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน และความต้องการกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ด้านปัจจัยนำเข้าเพื่อประเมินถึงเกณฑ์การคัดกรอง ระยะเวลา อุปกรณ์บุคลากรที่ปฏิบัติงาน งบประมาณในการดำเนินงาน เป็นอย่างไร ด้านกระบวนการเพื่อประเมินการ

ทำงานปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการ และด้านผลผลิตนั้นคือจำนวนนักเรียนยากจนที่ได้รับการคัดกรองได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนเป็นนักเรียนยากจนตรงกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ และส่วนของต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการออกไปดำเนินการระบบคัดกรองนักเรียนยากจนของครูผู้ดำเนินงานซึ่งอยู่ในด้านปัจจัยนำเข้า ด้วยเห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนและการมีนโยบายช่วยเหลือเด็กยากจน เพื่อให้ความเหลื่อมล้ำของระบบการศึกษาลดลง และมีประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากรสังคมมากขึ้น

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

เพื่อประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนสำหรับเด็กนักเรียนในระบบการศึกษา ภาคบังคับด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต รวมทั้งการวิเคราะห์ต้นทุนการคัดกรองนักเรียนยากจน

ความสำคัญของการวิจัย

เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนสำหรับนักเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับอันเป็นประโยชน์ สำหรับ สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถคัดกรองนักเรียนยากจนได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย อันจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาของนักเรียน โดยเฉพาะในช่วงการศึกษาภาคบังคับ และการพัฒนาประเทศต่อไป

ขอบเขตของงานวิจัย

เพื่อประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เพื่อรับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน โดยประยุกต์ใช้รูปแบบการประเมินตามแนวทาง ของ CIPP MODELและการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์โดยมีขอบเขตการศึกษาครั้งนี้เฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสระดับประถมศึกษา ที่เป็นตัวแทนของเขตพื้นที่การศึกษาเขตที่ 1 และ 2 ในจังหวัดสุโขทัยเท่านั้น โดยเลือกจากขนาดที่ตั้งของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง บริบทของพื้นที่ และ ความเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ที่เป็นโรงเรียนที่รองรับหรือให้ออกสแก่แก่นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้น้อยทำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งจะสะท้อนถึงปัญหาได้ชัดเจน ทั้งกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของโรงเรียนขยายโอกาสในแต่โรงเรียนมีลักษณะคล้ายคลึงกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน หมายถึง เงินงบประมาณที่จัดสรรให้แก่สถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจน เพื่อให้จัดหาปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่นักเรียน เป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน หมายถึง กระบวนการวิธีดำเนินการคัดกรองนักเรียนในระดับโรงเรียนเพื่อจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนให้แก่นักเรียนยากจน

การประเมิน หมายถึง การประเมิน กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนระดับโรงเรียน ด้านเกณฑ์การคัดกรอง กระบวนการคัดกรอง และต้นทุนการคัดกรองที่รัฐสรรให้

นักเรียนยากจน หมายถึง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อครอบครัว ไม่เกิน 36,000 บาท ต่อปี

ต้นทุนการคัดกรอง หมายถึง ต้นทุนผันแปรเฉลี่ยที่ใช้ในการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของครู 1 คน ต่อ นักเรียน 1 คน

ด้านบริบท หมายถึง การประเมินถึงความเป็นไปได้ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนตามสภาพจริง ความเหมาะสมของวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรอง เป้าหมายกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน และความต้องการกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ โรงเรียน ครูผู้ปฏิบัติงาน

ด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง การประเมินถึง ความเหมาะสม และความพอเพียง ของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ได้แก่ เกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจน ครูผู้ปฏิบัติงาน อุปกรณ์ที่ใช้ในการคัดกรอง ระยะเวลาในการคัดกรอง งบประมาณที่ได้รับการจัดสรร

ด้านกระบวนการ หมายถึง เป็นการประเมินเพื่อหาข้อดี ข้อเสียการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน โดยประเมินขั้นตอนการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ได้แก่ การบันทึกข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และปัญหาหาอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

ด้านผลผลิต หมายถึง เป็นการประเมินผลของจำนวนนักเรียนยากจนจริง ความถูกต้องตรงกลุ่มเป้าหมายนักเรียนยากจนที่ได้ จากกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน และลักษณะการใช้งบประมาณ

ต้นทุนค่าเสียโอกาสของครู หมายถึง ต้นทุนที่มีมูลค่าสูงสุดที่ต้องสละไป เมื่อครูใช้ในการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เช่น ค่าเสียโอกาสของเวลาที่ครูใช้ในการเยี่ยมบ้านนักเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนสำหรับเด็กนักเรียนในระบบการศึกษาภาคบังคับและวิเคราะห์ต้นทุนการคัดกรองนักเรียนยากจนของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสจังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยของนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้แยกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทุนมนุษย์ รูปแบบการประเมินโครงการ แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน แนวทางคิดเกี่ยวกับความยากจน แนวทางการดำเนินที่เกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน

ตอนที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดเกี่ยวกับทฤษฎีทุนมนุษย์

ทฤษฎีทุนมนุษย์เริ่มจากแนวคิดที่ว่า ทรัพยากรมีทั้งส่วนที่เป็นปริมาณ และคุณภาพ ในส่วนที่เป็นปริมาณของทรัพยากรมนุษย์คือ จำนวนประชากร ชั่วโมงการทำงาน และใน ส่วนคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ คือ ทักษะความรู้ความสามารถและปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อผลิตภาพของมนุษย์ คุณภาพของทรัพยากรมนุษย์เพิ่มได้ด้วยการลงทุนในตัวคน การเพิ่มทุนมนุษย์เป็นการเพิ่มความสามารถในการหารายได้และ ความสามารถในการเพิ่มผลผลิตในตัวมนุษย์ หรือ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ซึ่งหมายถึง ทักษะ ความสามารถต่างๆ ที่อยู่ในตัวบุคคล โดยที่ได้จากการเพิ่ม การศึกษาและการฝึกอบรม และจากประสบการณ์ (สุวรรณีย์ คำมั่น และคณะ, 2551)

โดยที่การลงทุนเพื่อสร้างทุนมนุษย์จะอยู่ในรูปตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ประกอบด้วย

1. ต้นทุนทางตรง (Direct cost) ค่าใช้จ่ายที่ต้องจ่ายเป็นตัวเงิน เช่น ค่าเล่าเรียน ค่าหนังสือ ค่าบำรุงการการศึกษา ค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าธรรมเนียมการศึกษา และค่าใช้จ่าย ค่าที่พัก ค่าเดินทาง และค่าอื่นๆที่เกี่ยวกับการเรียน

2. ต้นทุนทางอ้อม (Indirect cost) ค่าเสียโอกาสในการทำงานในระหว่างที่ใช้เวลาไปกับการศึกษา โดยที่ต้นทุนดังกล่าวต้องนำมาเปรียบเทียบกับผลตอบแทน (Benefit) ที่คาดว่าจะได้รับในอนาคต และผลประโยชน์ หรือผลตอบแทนของการลงทุนในทุนมนุษย์ คือ 1) ผลตอบแทนทางตรง (Direct benefit) คือผลตอบแทนในรูปตัวเงิน เช่น ค่าจ้าง หรือค่าตอบแทนอื่นๆ เช่น โบนัสค่า

ล่วงหน้า ฯลฯ 2) ผลตอบแทนทางอ้อม (Indirect benefit) คือ ผลตอบแทนซึ่งไม่เป็นตัวเงิน แบ่งออกเป็น ผลตอบแทนทางอ้อมที่ให้ประโยชน์แก่ผู้ลงทุนเอง เช่น ชื่อเสียง คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ฐานะทางสังคม ความภาคภูมิใจ เป็นต้น ผลตอบแทนทางอ้อมที่ให้ประโยชน์แก่บุคคลอื่นๆ (Externalities) ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ให้ความสำคัญกับผลตอบแทนนี้มาก (พัทธนันท์ ต่างมงคล, 2554)

รูปแบบการประเมินโครงการ

รูปแบบการประเมินโครงการ โดยศูนย์ทดสอบและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2562, หน้า 26-44) ได้อธิบายถึง ความหมายของรูปแบบการประเมิน หมายถึงกรอบความคิดหรือแบบแผนในการประเมินที่แสดงให้เห็นถึงรายการที่ควรประเมินหรือกระบวนการของการประเมินซึ่งแต่ละรูปแบบจะบอกให้ทราบว่าในการ ประเมินโครงการ เราควรพิจารณาในเรื่องอะไรบ้าง ตรวจสอบอย่างไร ในรูปแบบการเสนอแนะวิธีการ รูปแบบการประเมินเริ่มต้นหรือเกิดขึ้นในชั้นเรียน ต่อมาประยุกต์ใช้เป็นการรอบแนวความคิดกับโครงการในวงกว้างมากขึ้น และประโยชน์ของรูปแบบการประเมิน คือ ช่วยให้เห็นแนวทางหรือกรอบความคิดในการประเมิน ทำให้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการได้ครอบคลุมและชัดเจนขึ้น

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขอ นำเสนอต่อไปนี้เป็นรายละเอียดของ รูปแบบการประเมินต่างๆ รูปแบบของของสตฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อ้างใน สมคิด พรหมจ้อย (2552, หน้า 63) ได้เสนอแนวคิด เกี่ยวกับรูปแบบการประเมินเรียกว่า ชิปปโมเดล (CIPP Model) เป็นการประเมินที่เป็นกระบวนการต่อเนื่องมองในภาพรวม โดยคำว่า CIPP ย่อมาจาก Context, Input, Process, และ Product สตฟเฟิลบีม ได้ให้ความหมายว่า การประเมินเป็นกระบวนการของการบรรยาย การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในการตัดสินใจ

โดยการประเมิน 4 ด้าน คือ การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation) การประเมิน กระบวนการ (Process Evaluation) และการประเมินผลผลิต (Product Evaluation)

การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้อง ดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหาและความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ ประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ

การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation : I) เป็นการประเมินถึง ความเหมาะสม และความพอเพียง ของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์ เวลา ฯลฯ รวมทั้ง เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมี

ประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็น หลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้จะเป็ประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย/ แผนงาน/โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้ภายหลัง จากสิ้นสุดโครงการแล้ว

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่ กำหนดไว้รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิกขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผล แบบนี้มีได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์(Outcomes) ของนโยบาย / แผนงาน / โครงการเท่าที่ควร

แนวคิดเกี่ยวกับต้นทุน

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ (2540) ได้ให้ความหมายของต้นทุนไว้ว่า ต้นทุน (cost) หมายถึงมูลค่าที่วัดได้เป็หน่วยเงินตราเป็นตัวเงินของทรัพยากรที่สูญเสียไปเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นลักษณะของการลดลงในสินทรัพย์หรือเพิ่มขึ้นในหนี้สินต้นทุนที่เกิดขึ้นอาจจะให้ประโยชน์ในปัจจุบันหรืออนาคตก็ได้

ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Cost) คือ ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายจริง ในการดำเนินกิจกรรม และเป็นรายการที่ลงบันทึกไว้ในบัญชีรายจ่ายของกิจการ ตลอดจนรวมถึง ค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้บันทึกลงในบัญชีรายจ่ายด้วยเนื่องจาก เน้นปัจจัยของเจ้าของธุรกิจ จึงมองดูเหมือนไม่ใช่ต้นทุน เพราะไม่มีการจ่ายออกไปจริง จึงต้องใช้หลักการเดียวกับ การคิดต้นทุนค่าเสียโอกาส ในการประเมินค่าต้นทุน (กระทรวงสาธารณสุข,2553

ต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity cost) คือ สิ่งที่มีมูลค่าสูงสุดที่ต้องสละไป (The best alternative foregone) เมื่อมีการตัดสินใจเลือกใช้ปัจจัยการผลิตเพื่อการใดการหนึ่ง

ทั้งนี้การจำแนกต้นทุนมีหลายแบบ โดย เบญจมาศ อภิลิธิ์ธิ์ภิญโญ (2546) กล่าวว่า การจำแนกต้นทุนตามพฤติกรรมของต้นทุนมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการวิเคราะห์จำนวนต้นทุนที่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิตหรือมีระดับของกิจกรรมเป็นตัวหลักกดินให้เกิดต้นทุนในการผลิต ซึ่งการจำแนกต้นทุนโดยใช้ระดับกิจกรรม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การจำแนกต้นทุนตามพฤติกรรมสามารถจำแนกได้ 3 ชนิด ได้แก่ ต้นทุนผันแปร ต้นทุนคงที่ และต้นทุนรวม เช่นเดียวกับในการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ ที่จำแนกต้นทุนออกตามกิจกรรมของปัจจัยการผลิตที่เปลี่ยนแปลงได้แก่

เป็นต้นทุนคงที่รวม (Total Fixed Cost : TFC) ซึ่งหมายถึงต้นทุนที่ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามปริมาณการผลิต หรือสัดส่วนของกิจกรรม และไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ภายในระยะเวลาของการ

ผลิต และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แม้ว่าจะปิดโรงงาน เช่น ต้นทุนในส่วนของที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร ค่าเช่าค่า เสียโอกาส ของเงินลงทุน เป็นต้น

ต้นทุนผันแปรรวม (Total Variable Cost : TVC) เป็นต้นทุนที่ขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิต จะผันแปรไปตามสัดส่วนของการผลิต ทำการผลิตมากต้นทุนมาก ผลิตน้อยต้นทุนผันแปรน้อย หรือถ้าไม่ทำการผลิตจะไม่ต้องจ่ายต้นทุนในส่วนนี้เลย เช่น ค่าจ้างแรงงาน ค่าไฟฟ้า ค่าวัตถุดิบ ค่าเชื้อเพลิง เป็นต้น

โดยความสัมพันธ์ ระหว่างต้นทุนการผลิต และการวิเคราะห์ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คือ ต้นทุนรวม (Total cost) หมายถึง เป็นต้นทุนที่เกิดจากการใช้ปัจจัยการผลิตทุกชนิดในการผลิต ประกอบด้วยต้นทุนคงที่รวม และต้นทุนผันแปรรวม

และสามารถวัดค่าเฉลี่ยของการผลิต ได้จาก ต้นทุนการผลิตต่อหน่วย (Average total cost : ATC) คือ ต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยต่อหนึ่งหน่วยการผลิต ซึ่งหาได้โดยการหารค่าต้นทุนรวมปริมาณการผลิต หรืออาจหาได้จาก การรวมค่าของ ต้นทุนคงที่เฉลี่ย (Average Fixed cost : AFC) คือเป็น ต้นทุนคงที่ทั้งหมดเฉลี่ยต่อปริมาณผลผลิต 1 หน่วย และต้นทุนผันแปรเฉลี่ย (Average variable cost : AVC) คือ ต้นทุนผันแปรทั้งหมดที่คิดเฉลี่ยต่อหน่วยของผลผลิต (วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน, 2545)

แนวคิดเกี่ยวกับความยากจน

ปัญหาความยากจนเป็นปัญหาเชิงระบบ และโครงสร้างระดับชาติของประเทศไทยมานาน และเป็นอุปสรรคต่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แม้ว่าภาครัฐจะให้ความสนใจและแก้ปัญหาอย่างแต่เนื่องแต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้ จากการศึกษาพบว่า การให้ความหมายหรือนิยามของความยากจน มีความแตกต่างกัน โดยมาจากที่ใช้เครื่องชี้วัดที่ต่างกัน ซึ่งทำให้นำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางแก้ไขที่แตกต่างกัน โดยถ้าพิจารณาจากเชิงเศรษฐกิจ ความยากจนจะพิจารณาทางด้านรายได้เป็นหลัก ดังนั้นเครื่องชี้วัดความยากจนและส่งผลให้แนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน มาจากการรายได้และรายจ่ายของครัวเรือน โดย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2546) นิยามว่า ความยากจน หมายถึงการพิจารณาที่ระดับรายได้หรือฐานะทางเศรษฐกิจ ว่ามีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีวิตได้ตามมาตรฐานขั้นต่ำหรือมีรายได้ต่ำกว่ามาตรฐานคุณภาพชีวิตขั้นต่ำที่ยอมรับได้ในแต่ละสังคม ซึ่งเป็นการพิจารณาจากรายได้ ขณะที่สภาพแวดล้อมในปัจจุบันที่มีเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้ความยากจนมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงมีการพิจารณาเครื่องชี้วัดความยากจนเพิ่มเติม ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม เข้ามาร่วมด้วยเป็นการพิจารณาในเชิงคุณภาพมากขึ้น โดยจะครอบคลุมถึงโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐานต่างๆ เช่น การศึกษา การรักษาพยาบาล ความมั่นคงปลอดภัย ความมีสิทธิเสรีภาพ สถานภาพทางสังคม การเป็นที่ยอมรับทางสังคม ทำให้มีการใช้เครื่องชี้วัดความ

ยากในหลายด้านมากขึ้น ส่งผลให้วิเคราะห์หาแนวทางการแก้ปัญหาความยากจนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม โดย สหประชาชาติ (2541) อ้างถึงใน ธนพล สราญจิตร (2558) ได้นิยามความยากจนว่า ความยากจนคือการไม่มีเกียรติในความเป็นมนุษย์ การขาดโอกาส ขาดทางเลือก ขาดความสามารถในการมีตัวตนในสังคม และการไม่มีและเข้าถึงซึ่งในปัจจัยการดำเนินชีวิตต่างๆ ได้แก่ โรงเรียน โรงพยาบาล ไม่มีที่ดินในการทำมาหากิน ไม่มีงาน ไม่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ ไม่สามารถเข้าถึงน้ำสะอาดและสาธารณสุขที่มีคุณภาพ การอยู่อาศัยในสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี ไม่มีความสามารถเข้าถึงสินเชื่อ ไม่มีอำนาจ และถูกกีดกันจากสังคม มีความเสี่ยงที่จะเกิดความรุนแรงและความไม่ปลอดภัยในชีวิต เช่นเดียวกับ ธนาคารโลก (2554) นิยามว่า ความยากจนคือ การไม่มีการดำรงชีวิตที่ดี อยู่กินที่ดี ใช้ชีวิตที่ดี ซึ่งรวมหลายๆด้านเข้าด้วยกัน ได้แก่ ไม่สามารถเข้าถึงสินค้าและบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็น การมีรายได้น้อยไม่เพียงพอ สำหรับการอยู่รอด การมีระดับการได้รับศึกษาดำ สามารถเข้าถึงสาธารณสุขได้น้อย ไม่มีความปลอดภัย ไม่มีตัวตนในสังคม หรือไม่มีเสียงในสังคม ขาดการเข้าถึงน้ำสะอาด และมีโอกาสน้อยที่จะได้มาซึ่งการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นการนิยามที่พิจารณาจากองค์รวม หลายมิติ

ในขณะที่สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (2543) อ้างถึงใน ธนพล สราญจิตร (2558) ได้จำแนก นิยาม “ความยากจน ไว้ 2 แบบ คือ 1.ความยากจนเชิงรายได้ หรือความยากจนที่เป็นตัวเงิน โดยนิยามความยากจนที่เป็นตัวเงิน แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ ความยากจนสัมบูรณ์ ความยากจน เป็นความยากจนที่เกิดจากรายได้ที่ไม่เพียงพอ สำหรับการบริโภคอาหารเพื่อดำรงชีวิต โดยมีการวัดกับระดับความต้องการสารอาหารขั้นต่ำของร่างกายมนุษย์ แบบที่ 2 คือ ความยากจนสัมพัทธ์ หรือความยากจนรวม เป็นความยากจนที่เกิดจากการรายได้ที่ไม่เพียงพอ สำหรับความจำเป็นในการดำรงชีวิตที่ไม่ใช่อาหาร เช่น ที่อยู่ สาธารณูปโภคต่างๆ 2. ความยากจนที่ตัวคน หรือความยากไร้ของคน เป็นความยากจน ที่ไม่มีซึ่งความสามารถขั้นพื้นฐานที่จะทำให้ดำรงชีวิตได้มีคุณภาพ ได้แก่ การได้รับการศึกษา ภาวะพึ่งพิงในครัวเรือน ภาวะทุพโภชนาการ ปัญหาสุขภาพ โดยวัดจากการไม่ได้รับหรือเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นการคงระดับความสามารถของทุนมนุษย์

พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถาน (2552) อธิบายไว้ว่าความยากจน หมายถึง การประชาชนไม่มีรายได้เพียงพอสำหรับสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานในการครองชีพ เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย หรือสภาพที่ประชาชนมีความเป็นอยู่ต่ำกว่ามาตรฐาน โดยความยากจนอาจวัดได้ใน 2 ลักษณะ คือความยากจนสัมบูรณ์ ซึ่งอาจแก้ไขได้ด้วยการพัฒนาเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีที่ดีขึ้น ก็จะช่วยขจัดความยากจนนั้นได้ และความยากจนสัมพัทธ์ ซึ่งมีอยู่ตลอดเวลา เนื่องจากการเปรียบเทียบจากรายได้แตกต่างกันของกลุ่มประชาชน ถึงแม้กลุ่มประชาชนที่ยากจนที่สุดมีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตก็ตาม

กรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำตัวชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เป็น การวัดความยากจนโดยใช้ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน การวัดความยากจนเชิงคุณภาพ โดยใช้ข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เพื่อเน้นคุณภาพชีวิตที่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำไว้ ซึ่งได้สำรวจจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในระดับครัวเรือนในหมู่บ้าน นอกเขตเทศบาลตั้งแต่ปี 2531 จนถึงปี 2540 มีการปรับปรุงเครื่องชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน และสามารถแบ่งได้เป็น 8 หมวด ได้แก่

- 1.สุขภาพอนามัยดี
- 2.ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- 3.ได้รับการศึกษาและรับรู้ข่าวสารที่เป็นประโยชน์
- 4.ครอบครัวสุขสบาย
- 5.มีอาชีพและรายได้พอเพียง
- 6.มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน
- 7.มีการพัฒนาจิตใจ
8. มีจิตสำนึกและร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเภทของคนจน และ ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน

สมชัย จิตสุชน (2556) ได้แบ่งประเภทของคนจน ลักษณะของคนจน และปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนไว้ว่า สามารถประเภทของคนจน ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.คนจนกายภาพ 2.คนจนสัมพันธ์ 3.คนเสี่ยงจน โดยอธิบายหมายของคนจนและสาเหตุความจนแต่ละประเภทได้ดังนี้

1.คนจนกายภาพ คือคนที่มีสภาพความเป็นอยู่แร้นแค้น ขาดปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต มีการศึกษาสูงสุดที่ระดับประถมศึกษา ไม่มีเงินเก็บ ไม่มีทรัพย์สิน มีภาระพึ่งพิงในครัวเรือนสูง เป็นเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ส่วนใหญ่มีอาชีพแรงงานรับจ้างภาคเกษตรกรรม แรงงานรับจากทั่วไป และเริ่มทำงานตั้งแต่อายุ พบปัญหาว่างงานแลพไม่มีรายได้อื่น ไม่เป็นค้อยที่รู้จักในชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ ไม่เข้าถึงหรือรับรู้สวัสดิการจากภาครัฐ ไม่ค้อยย้ายที่อยู่อาศัย สาเหตุความยากจน ได้แก่ การไม่มีที่ดินที่เพียงพอในการทำกิน ในขณะที่ภาระทางได้ครัวเรือนมาก และการขาดความสามารถทักษะการทำงาน เนื่องจากขาดการศึกษา

2.คนจนสัมพันธ์หรือคนจนโครงสร้าง คือ คนที่ขาดปัจจัยทองสังคม เช่น การศึกษา การมีเส้นสาย คนกลุ่มนี้ มีที่ดินทำกินน้อยและที่ดินไม่สามารถทำการเกษตรได้ ไม่มีเงินเก็บ มีสินทรัพย์น้อยส่วนใหญ่เป็นสินทรัพย์มูลค่าต่ำ เป็นแรงงานที่มีทักษะขั้นพื้นฐาน มีการศึกษาสูงสุดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีอาชีพหาบเร่ ขายอาหาร ปริมาณสินค้าไม่มากซื้อมาขายไปภายในวัน คนจนกลุ่มนี้ มีการเข้าถึง รับรู้สวัสดิการของรัฐและสังคม เป็นที่รับรู้การมีตัวตนอยู่ในชุมชนหรือสังคมของตนเอง สาเหตุความยากจน คือการได้รับการศึกษาไม่ทั่วถึง การรับรู้ข่าวสารน้อย มีอำนาจต่อรองต่ำในสังคม

3. คนเสี่ยงจน กลุ่มนี้ยังไม่ถือเป็นคนจน แต่มีแนวโน้มกลายเป็นคนจนได้ ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินอยู่ในสภาพภูมิประเทศที่ไม่ดี และขาดทุนหมุนเวียนในการทำเกษตร มีการเข้าถึงสินเชื่อที่นั่นนอกระบบ มีทรัพย์สินจำนวนน้อย อาชีพเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่มีรายได้แต่ไม่มั่นคง ขึ้นอยู่กับอายุ และทักษะแรงงาน ลักษณะงานมีความปลอดภัยต่ำ เสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุสูง อาชีพค้าขายแผงลอยที่ไม่มีที่ตั้งถาวร และคนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ขาดความรู้ในการดำเนินชีวิต

สรุปสาเหตุหรือปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนที่สำคัญ คือ สาเหตุปัจจัยภายใน ที่มาจากบุคคลเอง ได้แก่ การมีความรู้ในการประกอบอาชีพต่ำ เนื่องจากการขาดโอกาสทางการศึกษา และขาดการพัฒนาทักษะต่างๆ การมีปัญหาสุขภาพ และการขาดการรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลสวัสดิการ การช่วยเหลือที่เป็นประโยชน์ รวมทั้ง การมีภาระพึ่งพิงในครัวเรือน เช่นเดียวกับงานศึกษาของ ธนพล สราญจิตร (2558) ที่ว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจน คือ การมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำ ส่งผลให้ ขาดโอกาสในการทำงาน ทำให้ไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพได้

แนวทางการดำเนินที่เกี่ยวกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน

สถานการณ์นักเรียนยากจนของไทยในปัจจุบัน

ในปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้และแข่งขันกันด้วยปัญญา ดังนั้นการเพิ่มความรู้ด้วยการศึกษาจึงเป็นเครื่องมืออันสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของคน ซึ่งการพัฒนาศักยภาพคนจะช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจได้ ทำให้เราต้องให้ความสำคัญแก่การพัฒนางานด้านการศึกษา โดยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพ และผู้ด้อยโอกาส ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี พึ่งตนเองได้ รวมทั้งให้เยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีสาระบัญญัติที่ว่า การจัดการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย จะเห็นได้ว่าทุกภาคส่วนทุกระดับให้ความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน และถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะมีนโยบายการจัดการศึกษาเพื่อเด็กด้อยโอกาส ตั้งแต่ปี 2548 แต่จากการรวบรวมข้อมูลนักเรียนทั้งประเทศ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่ายังมีนักเรียนในโรงเรียนที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา ปี การศึกษา 2565 จำนวนทั้งสิ้น 3,634,605 คน เมื่อจำแนกประเภทความด้อยโอกาสและเพศ ของจำนวนนักเรียนด้อยโอกาสทั้งประเทศแล้ว พบว่า โดยส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจน มีทั้งสิ้น 3,610,782 คน คิดเป็นร้อยละ 99.34 รองลงมา ได้แก่ เด็กด้อยโอกาสมากกว่า 1 ประเภทเด็กกำพร้า ชนกลุ่มน้อย คิดเป็นร้อยละ

0.32 ,ร้อยละ 0.15 และร้อยละ 0.08 ตามลำดับ โดยเด็กยากจน จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัญหาเด็กยากจนถือเป็นปัญหาหลักที่ความต้องการเร่งศึกษา ดังแสดงใน ตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนและร้อยละของนักเรียนด้อยโอกาส จำแนกตามประเภทความด้อยโอกาส และเพศรวมทั้งประเทศ ปีการศึกษา 2565

ประเภท	ชาย	หญิง	รวมทั้งหมด	ร้อยละ
นักเรียนด้อยโอกาสทั้งหมด	1,838,395	1,796,210	3,634,605	100
เด็กถูกบังคับให้ขายแรงงาน	13	11	24	0.00
เด็กที่อยู่ในธุรกิจทางเพศ	1	6	7	0.00
เด็กถูกทอดทิ้ง	989	983	1972	0.05
เด็กในสถานพินิจและคุ้มครอง เยาวชน	153	38	191	0.01
เด็กเร่ร่อน	40	52	92	0.00
ผลกระทบจากเอดส์	23	20	43	0.00
ชนกลุ่มน้อย	1388	1519	2907	0.08
เด็กที่ถูกทำร้ายทารุณ	26	37	63	0.00
เด็กยากจน	1,826,240	1,784,545	3,610,785	99.34
เด็กที่มีปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติด	58	33	91	0.00
อื่นๆ	0	0	0	0.00
กำพร้า	2,758	2,622	5,380	0.15
ทำงานรับผิดชอบตนเองและ ครอบครัว	656	606	1262	0.03
มีความด้อยโอกาสมากกว่า 1 ประเภท	6,050	5,738	11,788	0.32

ที่มา: เว็บไซต์ http://www.bopp.go.th/?page_id=1828 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานข้อมูล ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566

จากสถานการณ์เด็กด้วยโอกาสทางการศึกษาซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจน ตามมติคณะรัฐมนตรีวันที่ 13 มกราคม 2559 โดยให้รัฐจัดสรรเงินอุดหนุนทั่วไปให้ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายรายคนที่เหมาะสมแก่ผู้เรียน ทั้งสถานศึกษาของรัฐและเอกชน เป็นเพิ่มโอกาสทางการศึกษาในสังคมไทย โดยคำนึงถึงความเสมอภาคและความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่ประชากรทุกกลุ่ม รวมถึงผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส

โดยเงินอุดหนุนที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดสรรให้สถานศึกษาได้แก่

1. เงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัว เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้ได้ประโยชน์สูงสุดในการพัฒนานักเรียน

2. เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนที่ยากจน เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา สำหรับนักเรียนยากจน ชั้น ป.1 ถึง ม.3 ให้ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น

3. ค่าอาหารนักเรียนประจำพักนอน เพื่อจัดหาอาหารให้นักเรียนที่อยู่ไกลกันดารไม่สะดวกในการเดินทางไปโรงเรียนที่จำเป็นต้องพักอาศัยในสถานที่ที่โรงเรียนจัดให้ เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ให้แก่นักเรียนให้มีโอกาสได้รับการศึกษา และสามารถศึกษาจนจบการศึกษาภาคบังคับ ในครั้งนี้ผู้วิจัยขอเสนอในส่วนของเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน ดังนี้

เงินอุดหนุนปัจจัย พื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน

คู่มือการใช้จ่ายเงินอุดหนุนของสถานศึกษา (2551) โดย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ ให้คำนิยาม เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน คือ เงินงบประมาณที่จัดสรรให้แก่สถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจน เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา เป็นการช่วยเหลือนักเรียนที่ยากจนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีโอกาสดำเนินการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) โดยที่ผ่านมาในทางสำนักงานมีการช่วยเหลือนักเรียนยากจนในระบบการศึกษาภาคบังคับ ผ่านเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน ให้แก่นักเรียนประถม จำนวน 1,000 บาท/คน/ปี และอุดหนุนให้แก่นักเรียน ม.ต้น จำนวน 3,000 บาท/คน/ปี

การดำเนินงาน ระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน มีหลักการและเหตุผลมาจากการที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการพัฒนาแนวทางคัดกรอง นักเรียนยากจนที่อยู่ในระบบการศึกษา เพื่อให้ นักเรียนยากจนที่สมควรได้รับการช่วยเหลือตามเกณฑ์ได้รับการช่วยเหลือทุกคน และเป็นหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยทุกคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และลดความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน โดยปัญหาที่พบคือมีข้อจำกัดด้านสารสนเทศ

ที่สามารถใช้คัดกรองนักเรียนยากจนที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง และสอดคล้องกับเกณฑ์ความช่วยเหลือคนยากจนของหน่วยงานอื่น การขาดข้อมูลและสารสนเทศที่จำเป็นส่งผลให้การช่วยเหลือไม่ครบถ้วนทุกคนที่จำเป็น ซึ่งจากการดำเนินงานการช่วยเหลือนักเรียนยากจนของ สพฐ. ที่ดำเนินการช่วงก่อนปี 2560 สพฐ.ได้จัดสรรงบประมาณงบ เงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน โดยจัดสรรให้แก่ สถานศึกษาที่มีนักเรียนยากจนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาทต่อปี เพื่อจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ผลการสำรวจจำนวนเด็กนักเรียนยากจนที่อยู่ในโรงเรียนสังกัด สพฐ. เป้าหมายเพื่อคัดกรองนักเรียนยากจนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ปรากฏอยู่ในระบบ ฐานข้อมูลนักเรียนรายบุคคล (DMC) ของโรงเรียนสังกัดและติดตามนักเรียนเพื่อป้องกันการออกกลางคัน ระยะเวลาของการจัดเก็บข้อมูล ภาคเรียนที่ 1 เดือนพฤษภาคม ถึงเดือน มิถุนายน ภาคเรียนที่ 2 เดือนพฤศจิกายน

ตาราง 2 แสดงเกณฑ์การพิจารณาและการจัดสรรงบประมาณ อุดหนุนปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน

หลักเกณฑ์	เกณฑ์ที่ใช้วัดความยากจน	วิธีการจัดสรรงบประมาณ
ก่อน ภาค 1 ปี การศึกษา 2560	รายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาทต่อปี	โดยใช้ โควตา ระดับ ประถม จัดสรร 40% ของจำนวนนักเรียน ประถมทั้งหมดของโรงเรียน ระดับ มัธยมต้น จัดสรร 30% ของจำนวนนักเรียน มัธยมทั้งหมดของโรงเรียน
ตั้งแต่ ภาค 1 ปี การศึกษา 2560	1.รายได้ เฉลี่ยครอบครัวไม่เกิน 3000 บาทต่อเดือน 2.สถานะครัวเรือน	งบประมาณแบ่งตามระดับความยากจน โดยพิจารณาจากการวัดระดับความยากจน โดยอ้อมด้วย proxy Means Test (PMT)

ที่มา: คู่มือการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

จากตาราง 2 แสดงวิธีการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนให้แก่นักเรียนผ่านทางโรงเรียน ดังนี้ ก่อนปี พ.ศ.2560 ใช้การจัดสรรงบประมาณแบบโควตา จะเห็นได้ว่าเห็นว่าการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนจนในอดีตที่ผ่านมาก่อนที่จะมาปรับใหม่ในปี 2560 นั้น ทางสพฐ.มีการกำหนดเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนด้วยรายได้เพียงอย่างเดียวคือรายได้ครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาท ต่อปี และมีการกำหนดโควตานักเรียนที่จะได้รับคือระดับประถมไม่เกินร้อยละ 40 ของนักเรียน ประถมทั้งหมดและนักเรียนระดับมัธยมต้น ไม่เกินร้อยละ 30 ของนักเรียน มัธยมต้น ทั้งหมดของโรงเรียน ในปัจจุบันเมื่อมีการปรับการคัดกรองนักเรียนโดยที่มีการนำไอทีเข้ามาช่วยในการดำเนินงานให้ง่ายขึ้น คือ มีคู่มือการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนที่เริ่มใช้ในปี 2560 ซึ่งพิจารณาจากเกณฑ์รายได้ครัวเรือนไม่เกิน 3,000 บาทต่อเดือนและมีการเก็บข้อมูลอื่นๆ เพิ่มเติม ประกอบไปด้วย เกณฑ์สถานะครัวเรือน ซึ่งค่าต่างๆจะถูกนำไปวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยโดยส่วนกลาง คือ ค่า proxy means test โดยที่จัดสรรให้ตามความยากจนจริงของนักเรียนในโรงเรียน และ จากข้อมูลในการคัดกรองนักเรียนยากจนด้วยกระบวนการประเมินแบบใหม่นี้ในส่วนของเงินอุดหนุนปัจจัยขั้นพื้นฐานในปัจจุบัน ในปีบัญชีจัดสรรงบประมาณ ปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2560 ใช้งบประมาณทั้งสิ้น 952,396,500 ล้านบาท ซึ่งจากแนวทางการจัดสรรของสพฐ.มีนักเรียนยากจนได้รับการช่วยเหลือเพียง 1.2 ล้านคน เหลืออีกราว 1.3 ล้านคนที่แจ้งขอรับการอุดหนุน แต่ไม่ได้รับการจัดสรรเงินที่ไม่ได้รับการจัดสรรเงิน และเมื่อมีการพัฒนากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมาจนถึงปี 2566 มีนักเรียนยากจนกลุ่มเก่าที่ได้รับการคัดกรองและได้รับการจัดสรรครบถ้วน ดังแสดงใน ตารางที่ 3 ,ตารางที่ 4 และ ตารางที่ 5

ตาราง 3 แสดงการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจนรวม ปี 2559-2565

ปีการศึกษา	จำนวนนักเรียนยากจนที่ได้รับการคัดกรอง	จำนวนนักเรียนยากจนที่ได้รับการจัดสรร (% ที่ได้รับการจัดสรร)	รวมงบประมาณ (บาท)
2559/1	2,360,758	1,227,858 (52%)	942,071,000
2559/2	2,936,005	1,486,066 (51%)	1,133,531,000
2560/1	2,570,348	1,237,527 (48%)	925,396,500
2560/2	2,289,534	1,523,851 (67%)	1,139,226,500

ปี การศึกษา	จำนวนนักเรียน ยากจนที่ได้ รับการคัดกรอง	จำนวนนักเรียนยากจน ที่ได้รับการจัดสรร (% ที่ได้รับการจัดสรร)	รวมงบประมาณ (บาท)
2561/1	2,559,653	1,696,433 (66%)	1,352,862,500
2561/2	2,495,520	1,599,330 (64%)	1,235,153,000
2562/1	2,275,829	1,618,201 (71%)	1,240,998,500
2562/2	2,270,530	1,684,276 (74%)	1,287,189,000
2563/1	2,185,324	1,633,301 (75%)	1,237,920,500
2563/2	2,136,300	1,681,023 (79%)	1,270,233,500
2564/1	2,495,109	1,627,787 (65%)	1,236,791,500
2564/2	2,413,815	1,642,512 (68%)	1,248,356,000
2565/1	1,074,035	1,074,035 (100%)	802,831,500
2565/2	1,553,081	1,553,081 (100%)	1,193,330,500

ที่มา: เว็บไซต์ http://www.bopp.go.th/?page_id=1828 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานข้อมูล ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566

ตาราง 4 แสดงการ จัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียน ยากจน
ระดับ ประถมศึกษา ปี 2559-2565

ปี การศึกษา	ระดับประถมศึกษา 500 บาท/คน/ภาคการศึกษา			
	จำนวนนักเรียน ยากจน	นักเรียนยากจน ที่ได้รับการคัด กรอง	นักเรียนยากจน ที่ ได้รับการจัดสรร	งบประมาณ (บาท)
2559/1	2,982,867	1,679,756	899,716	449,858,000
2559/2	3,121,296	2,083,194	1,095,568	547,784,000
2560/1	2,047,056	1,862,987	930,894	465,447,000

ปี การศึกษา	ระดับประถมศึกษา 500 บาท/คน/ภาคการศึกษา			
	จำนวนนักเรียน ยากจน	นักเรียนยากจน ที่ได้รับการคัด กรอง	นักเรียนยากจน ที่ ได้รับการจัดสรร	งบประมาณ (บาท)
2560/2	1,994,703	1,695,068	1,146,550	573,275,000
2561/1	2,040,822	1,885,067	1,191,787	595,893,500
2561/2	2,039,032	1,894,057	1,163,842	581,921,000
2562/1	1,998,516	1,685,043	1,186,303	593,151,500
2562/2	1,998,395	1,649,082	1,239,225	619,612,500
2563/1	1,900,112	1,593,861	1,212,031	606,015,500
2563/2	1,922,900	1,562,421	1,251,301	625,650,500
2564/1	1,954,522	1,872,511	1,204,889	602,444,500
2564/2	1,938,709	1,762,745	1,215,412	607,706,000
2565/1	1,878,452	808,221	808,221	404,110,500
2565/2	1,901,177	1,136,291	1,136,291	568,145,500

ที่มา: เว็บไซต์ http://www.bopp.go.th/?page_id=1828 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานข้อมูล ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2566

ตาราง 5 แสดงการจัดสรรงบประมาณเงินอุดหนุนทั่วไปปัจจัยพื้นฐานสำหรับนักเรียนยากจน
ระดับ มัธยมตอนต้นศึกษา ปี 2559-2565

ปี การศึกษา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1,500บาทต่อคน			
	จำนวนนักเรียน ยากจน	นักเรียนยากจน ที่ได้รับการคัด กรอง	นักเรียนยากจน ที่ ได้รับการจัดสรร	งบประมาณ (บาท)
2559/1	1,521,073	681,002	328,142	492,213,000
2559/2	1,513,057	852,811	390,498	585,747,000
2560/1	850,468	707,361	306,633	459,949,500
2560/2	813,218	594,466	377,301	565,951,500

2561/1	863,413	674,586	504,646	756,969,000
2561/2	855,497	601,463	435,488	653,232,000
2562/1	853,395	590,786	431,898	647,847,000
2562/2	851,637	621,448	445,051	667,576,500
2563/1	804,163	591,463	421,270	631,905,000
2563/2	810,549	573,879	429,722	644,583,000
2564/1	833,984	622,598	422,898	634,347,000
2564/2	815,525	651,070	427,100	640,650,000
2565/1	840,547	265,814	265,814	398,721,000
2565/2	837,587	416,790	416,790	625,185,000

ที่มา: เว็บไซต์ http://www.bopp.go.th/?page_id=1828 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา
ขั้นพื้นฐานข้อมูล ณ วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565

แนวทางการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน ระบบสารสนเทศปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน (CCT)

คือระบบหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้สำหรับนักเรียนยากจน แนวคิดของ Conditional Cash-transfer (CCT) ซึ่งหมายความว่ามีการคัดเลือกนักเรียนเพื่อรับเงินอุดหนุน ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน (targeting) ภายใต้อำนาจ “เงื่อนไข” ว่านักเรียนต้องเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งการติดตามการเข้าเรียนของนักเรียน นั้น จะช่วยป้องกันปัญหาเด็กนักเรียนหลุดออกจากระบบ การศึกษาภาคกลางคัน ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนยากจน จากแนวคิดดังกล่าวทำให้ระบบสารสนเทศหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้ถูก พัฒนาขึ้นเพื่อสนับสนุนการ ดำเนินงานทั้ง การคัดเลือกนักเรียนยากจน และการติดตามเงื่อนไขการ รับเงินอุดหนุน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2560)

การวัด Proxy Means Test (PMT)

การคัดกรองครัวเรือน ประเทศส่วนใหญ่เลือกใช้วิธีการคัดกรองครัวเรือนด้วยวิธีการที่ เรียกว่า การวัด รายได้จากตัวแทน การคัดกรองครัวเรือนยากจนด้วยวิธีการวัดรายได้แบบ PMT สามารถนำมาใช้ร่วมกับวิธีการประเมินโดยท้องถิ่น (Community-Based Targeting or Assessments) เพื่อหาผู้สมควรได้รับการอุดหนุนจากรัฐ รวมไปถึงการสร้างความยอมรับจากชุมชน ในท้องถิ่นในการประกาศผู้ที่ได้รับประโยชน์ เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการดำเนินงานของโครงการ

ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ทางสถิติ มีรายละเอียดที่แตกต่างกัน ขึ้นกับข้อมูลที่ใช้ ส่วนใหญ่วิเคราะห์ระดับครัวเรือน (สำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษาและกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

แนวคิดในการใช้วิธีแบบ PMT คือ การวัดรายได้ ซึ่งตรวจสอบความถูกต้องได้ยาก โดยเฉพาะรายได้ที่ไม่เป็นทางการ การวัดสถานะครัวเรือนจึงมักวัดจากระดับการอุปโภค บริโภค หรือค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเฉลี่ยต่อคน โดยประมาณการจากข้อมูลด้านอื่นๆของครัวเรือน เป็นตัวแทน เช่น การอ้างอิงกับทรัพย์สินภายในครัวเรือน หรือตัวชี้วัดอื่นๆแทน เช่น สภาพที่อยู่อาศัย วัสดุที่ใช้ สร้างบ้าน ลักษณะน้ำกินน้ำใช้ มีไฟฟ้า โดยที่ตัวแทนรายได้หรือรายจ่ายเพื่อการบริโภคที่ใช้ การวิเคราะห์ ควรวัดหรือสำรวจได้ง่าย เช่น อายุ หัวหน้าครัวเรือน ขนาดครัวเรือน ระดับการศึกษา จำนวนเด็กนักเรียน สภาพบ้าน จำนวนสินค้าคงทน (ตู้เย็น ไมโครเวฟ เครื่องซักผ้า โทรทัศน์) ทรัพย์สินในบ้าน (จำนวนสัตว์เลี้ยง ขนาดที่ดิน) ตัวแทนรายได้เหล่านี้ถูกนำมาประมวลผลทางสถิติ เพื่อใช้ชี้ระดับรายได้หรือฐานะของครัวเรือน การใช้ตัวแทนรายได้หลายๆตัว ประกอบกันช่วยให้การชี้วัดระดับรายได้ ทำได้แม่นยำมากขึ้น เมื่อได้ตัวแทนรายได้ที่กำหนดและน้ำหนัก ผู้สำรวจสภาพครัวเรือน สามารถคำนวณคะแนนสำหรับแต่ละครัวเรือน ครัวเรือนที่ได้คะแนนต่ำกว่าที่กำหนดขึ้นผ่านการคัดกรอง กล่าวคือ มีรายได้หรือระดับรายจ่าย เพื่อการบริโภคต่ำเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการช่วยเหลือของรัฐ (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์และคณะ, 2559, หน้า 38-59) วิธีแบบ PMT มีข้อดีคือ ผู้สำรวจลดการใช้ความเห็นส่วนตัว ไม่ลำเอียง โปร่งใสเพราะตรวจสอบข้อเท็จจริงได้ ในประเทศไทย ใช้ในการสำรวจสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (Household Socio-Economic Survey, SES) ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาต่อยอดเพื่อจัดทำแผนที่ความยากจน (Poverty Mapping) หรือการสำรวจอื่นๆ เช่น การสำรวจเด็กและเยาวชน ปัจจุบัน การอุดหนุนเด็กแรกเกิด ที่เพิ่งเริ่มดำเนินการในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2558 อาศัยการคัดกรองครัวเรือน ยากจนด้วยวิธีแบบ PMT เช่นกัน (ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์และคณะ, 2559, หน้า 38-59)

ในการจัดสรรเงินเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนมีแนวทางการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจนและหลักเกณฑ์ในการพิจารณานั้นที่ระบบคัดกรอง ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 6 สรุปแนวทางการดำเนินระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน

หลักเกณฑ์	ก่อนภาค1/ ปีการศึกษา2560	ตั้งแต่ภาค 1/ปี การศึกษา 2560
เกณฑ์ที่ใช้	รายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาท	1.รายได้ เฉลี่ยครอบครัวไม่เกิน 3000
วัดความยากจน	ต่อปี	บาทต่อเดือน 2.สถานะครัวเรือน ภาระฟุ้งฟิง ที่อยู่อาศัย ไม่มีรถยนต์ส่วนบุคคล มีที่ดินทำกิน รวมเช่า ไม่เกิน 1 ไร่ หรือไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง
การจัดสรรงบประมาณ	โดยใช้ โควตา ระดับ ประถม จัดสรร 40% ของจำนวนนักเรียน ประถมทั้งหมดของโรงเรียน ระดับ มัธยมต้น จัดสรร 30% ของจำนวนนักเรียน มัธยมทั้งหมดของโรงเรียน	งบประมาณแบ่งตามระดับความยากจน โดยพิจารณาจากการวัดระดับความยากจน โดยอ้อมด้วย proxy Means Test (PMT)
ลักษณะการใช้	ใช้ในลักษณะแบบถัวจ่าย ค่าหนังสือ อุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้า ค่าอาหารกลางวันและค่าพาหนะในการเดินทาง ให้สถานศึกษาสามารถวิธีดำเนินการจ่ายหรือจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อดำรงชีวิตได้ตามความเหมาะสม	จ่ายให้กับตัวนักเรียนยากจนโดยตรงตามรายชื่อที่ผ่านเกณฑ์การคัดกรองตามความเหมาะสม โดยจ่ายเป็นเงินสดหรือจัดหาหนังสือและอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายนักเรียน อาหารกลางวันค่าพาหนะในการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่นักเรียนยากจนต้องการจำเป็นในการดำรงชีวิต
วิธีดำเนินการ	1. ระดับสถานศึกษา ให้สำรวจข้อมูล รายงานข้อมูลในระบบ จัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล	1. ระดับสถานศึกษา สำรวจข้อมูลรายงานข้อมูลในระบบ จัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลผ่านระบบ

หลักเกณฑ์	ก่อนภาค1/ ปีการศึกษา2560	ตั้งแต่ภาค 1/ปี การศึกษา 2560
	(Data Management Center : DMC)	สารสนเทศปัจจัยพื้นฐาน
	2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้แต่งตั้ง คณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงาน	นักเรียนยากจน (CCT) ตาม ระยะเวลาที่ กำหนด 2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่งตั้ง คณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงาน

ที่มา: คู่มือการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน ปี 2560 ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

จากตาราง 6 สามารถอธิบายได้ดังนี้ เกณฑ์การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ แบ่งได้เป็น ช่วง คือ เกณฑ์การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณ ก่อนปีการศึกษา 1/2560

กำหนดให้ นักเรียนยากจน หมายถึง นักเรียนที่ผู้ปกครองมีรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกิน 40,000 บาทต่อปี จัดสรรให้นักเรียนที่ยากจนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยกเว้นสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดย ระดับประถมศึกษา จัดสรร 40% ของนักเรียนประถมศึกษาทั้งหมด ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จัดสรร 30% ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นทั้งหมด มีการกำหนดลักษณะการใช้งบประมาณ ใช้ในลักษณะแบบถ่วงจ่ายค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน ค่าเสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายนักเรียน ค่าอาหารกลางวันและค่าพาหนะในการเดินทาง วิธีการใช้จ่ายงบประมาณ ให้สถานศึกษาสามารถ วิธีดำเนินการจ่ายหรือจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อดำรงชีวิตและ เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่เรียนยากจนได้ตามความเหมาะสม คือ 1. ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน 2. ค่าเสื้อผ้าและวัสดุเครื่องแต่งกายนักเรียน 3. ค่าอาหารกลางวัน 4. ค่าพาหนะในการเดินทาง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2 ส่วนงาน คือ

1. ระดับสถานศึกษา ให้สำรวจข้อมูลนักเรียนยากจน และรายงานข้อมูลในระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคล (Data Management Center : DMC) ประเภทเด็กด้อยโอกาส (เด็กยากจน) จัดสรรงบประมาณให้นักเรียนตามรายชื่อที่ได้รับจัดสรรและติดตาม ควบคุม กำกับให้ นักเรียนใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ดำเนินการจัดกิจกรรมและควบคุมดูแลนักเรียนยากจน รายงานผลการดำเนินงาน

2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ให้แต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงาน

ต่อมา มีการปรับเกณฑ์การพิจารณาการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติม ตั้งแต่ ปีการศึกษา 1/2560 คู่มือการดำเนินงานระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน ปี 2560 ได้อธิบายเกณฑ์การคัดกรองไว้ ดังนี้

1. รายได้ เฉลี่ยครอบครัวไม่เกิน 3000 บาทต่อเดือน

2. สถานะครัวเรือน

2.1 ภาวะพึ่งพิง ได้แก่ ในครอบครัวมีคนพิการ มีผู้สูงอายุ มีคนอายุ 15-65 ปีว่างงาน (ไม่ใช่ นักเรียนและนักศึกษา) พ่อแม่เลี้ยงเดี่ยว

2.2 ที่อยู่อาศัย บ้านชำรุด บ้านทำจากวัสดุพื้นบ้าน (ไม้ไผ่ ใบจาก วัสดุเหลือใช้) อยู่บ้านเช่า ไม่มีห้องส้วมในที่อยู่อาศัย และบริเวณ

2.3 ไม่มีรถยนต์ส่วนบุคคล รถปิกอัพ รถบรรทุกเล็ก รถตู้ รถไถ รถเกี่ยวข้าว รถอีแต่น รถอื่นๆประเภทเดียวกัน

2.4 มีที่ดินทำกิน รวมเช่า ไม่เกิน 1 ไร่ หรือไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง

3. การจัดสรรงบประมาณแบ่งตามระดับความยากจน โดยพิจารณาจากการวัดระดับความยากจน โดยอ้อมด้วย proxy Means Test (PMT) ข้อมูลตามเกณฑ์ทั้ง 4 ด้าน ถูกนำมาประมวลผลด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อหาคะแนนความยากจนของนักเรียนแต่ละคน คะแนนยากจนจะมีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 หมายถึง จนน้อย ถึง จนมากที่สุด มีการจัดระดับความยากจนออกเป็นสามระดับ คือ กลุ่มที่หนึ่ง ไกล่จัน คะแนนความยากจน อยู่ระหว่าง 0.50-0.70 กลุ่มที่สอง ยากจน คะแนนความยากจน อยู่ระหว่าง 0.71-0.90 กลุ่มที่สาม ยากจนพิเศษ คะแนนความยากจน มากกว่า 0.91 ขึ้นไป

มีการกำหนดลักษณะการใช้งบประมาณ จ่ายให้กับตัวนักเรียนยากจนโดยตรงตามรายชื่อที่ผ่านเกณฑ์การคัดกรองตามความเหมาะสม โดยจ่ายเป็นเงินสดหรือจัดหาหนังสือและอุปกรณ์การเรียน เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกายนักเรียน อาหารกลางวันค่าพาหนะในการเดินทางและค่าใช้จ่ายที่นักเรียนยากจนต้องการจำเป็นในการดำรงชีวิตประจำวัน นอกเหนือจาก 4 รายการข้างต้นในลักษณะแบบถัวจ่าย วิธีการใช้จ่ายงบประมาณ ให้สถานศึกษาสามารถเลือกดำเนินการจ่ายเป็นเงินสดหรือจัดหาปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นให้แก่ นักเรียนยากจนโดยตรงตามรายชื่อที่ได้รับจัดสรรงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

แนวทางการดำเนินงาน

1. ระดับสถานศึกษา สํารวจข้อมูลนักเรียนยากจน และรายงานข้อมูลในระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายบุคคลโดยให้ระบุประเภทความด้อยโอกาสของนักเรียนเป็น “ยากจน” ลงพื้นที่เยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อจัดเก็บข้อมูลสถานะเศรษฐกิจครัวเรือนของนักเรียน รายงานข้อมูลตามแบบขอรับ

ทุนการศึกษานักเรียนยากจน (แบบ นร.01และ นร.02) ผ่านระบบสารสนเทศปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน (Conditional Cash Transfer: CCT) ตามระยะเวลาที่กำหนดในปฏิทินการดำเนินงาน เพื่อเสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จัดสรรงบประมาณให้นักเรียนตามรายชื่อที่ได้รับจัดสรรและติดตาม ควบคุม กำกับ ให้นักเรียนใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์รายงานผลการดำเนินงาน

2. ระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการ กำกับ ติดตาม ตรวจสอบและรายงานผลการดำเนินงาน

ในการบันทึกข้อมูล มีเอกสาร ประกอบการพิจารณา ทั้งหมด 2 แบบ ดังนี้

1. แบบขอรับทุนการศึกษานักเรียนยากจน (แบบ นร. 01) มี 2 หน้า หน้าแรกเป็นแบบสำรวจรายได้ของครัวเรือนและสถานะของครัวเรือน และหน้าที่สอง เป็นแบบแนบภาพถ่ายบ้านนักเรียนที่ได้รับการเยี่ยมบ้าน แบบ นร. 01 นี้ ให้ครูหรือผู้อำนวยการรับรองข้อมูล ทั้งนี้ต้องแนบภาพถ่ายบ้านนักเรียนจำนวน 2 ภาพ คือ รูปที่ 1 ภาพถ่ายสภาพบ้านนักเรียน(มีหลังคาและฝาบ้านด้วย) และรูปที่ 2 ภาพถ่ายภายในบ้านนักเรียน โดยให้ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือครูในโรงเรียนเป็นผู้รับรอง

2. แบบรับรองสถานะของครัวเรือนนักเรียน (แบบ นร. 02) เป็นแบบรับรองสถานะของครัวเรือน นักเรียนโดยบุคคลภายนอก ซึ่งประกอบด้วย นายกองค้กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน หรือ อสม. หรืออพม. การกรอกแบบนร. 02 ให้กรอกรับรองเฉพาะกรณีนักเรียนที่ครอบครัวยากจนมีรายได้เฉลี่ยไม่เกิน 3,000 บาทต่อคนต่อเดือนหรือไม่เกิน 36,000 บาทต่อคนต่อปี

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าในประเทศไทยมีการศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบคัดกรองความยากจน และการประเมินกระบวนการคัดกรองทั้งเรื่องเกี่ยวกับนักเรียนยากจน ความยากจน หรือกระบวนการคัดกรองในประเด็นอื่นๆไม่มากนัก ได้แก่ งานศึกษาของ ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ และคณะ (2563) โดยศึกษาประเมินกระบวนการคัดกรองเด็กยากจนพิเศษ ด้วยวิธีวัดรายได้โดยอ้อม (PMT) และสร้างเครื่องประเมินมิติที่หลากหลายของครัวเรือนแทนการประเมินจากรายได้เพียงอย่างเดียวและนอกจากงานศึกษานี้ยังมีการเพิ่มเติมปัจจัยการคัดกรองส่วนของ ชุมชนหรือคณะกรรมการสถานศึกษาควรจะมีบทบาทในการดูแล และให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมด้วย เนื่องจาก พบว่ากระบวนการจัดสรรงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการดำเนินงานมีระบบฐานข้อมูล (Database) ที่เก็บรวบรวมข้อมูลนักเรียน และให้คุณครูแต่ละท่านสามารถแจ้งข้อมูลกลับเข้ามายังระบบ มีนักเรียนกี่คนที่น่าจะเข้าข่ายความยากจน

และควรได้รับความช่วยเหลือจากรัฐแล้วก็จะนำไปสู่การจัดงบประมาณกับสำนักงบประมาณมีปัญหา คือ โรงเรียนไม่มีกระบวนการในการแยกฐานะของเด็กนักเรียนว่าคนไหนยากจนกว่ากัน และบางครั้งงบประมาณที่ได้ไม่เพียงพอ

นอกจากจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินการคัดกรองความยากจน ในส่วนของกองทุนเพื่อการศึกษาในประเทศไทย คือ กองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2550) ได้ประเมินผลกระทบของกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษาพบว่า กยศ.ไม่สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของผู้มีรายได้น้อยได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมีการกำหนดเกณฑ์รายได้ของผู้มีสิทธิ์กู้ยืมที่สูงเกินไป และมีความผิดปกติในวิธีการจัดสรรเงินกู้โดยเฉพาะนักศึกษายากจนจริง ๆ ไม่ได้รับเงินกู้ยืม สอดคล้องกับ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2551) ได้กล่าวว่าวิธีการทำงานของกองทุน กยศ.ทางปฏิบัติไม่สามารถคัดกรองคนจนได้อย่างแท้จริงและ มีความล่าช้าและขาดประสิทธิภาพในการจัดการ เช่นเดียวกับสมชัย ฤชุพันธุ์ และ ชลธาร วิศรุตวงศ์ (2544 อ้างถึงใน ธิติมา พลับพลึง, 2561) งานวิจัยกล่าวว่า กยศ. ไม่ประสบความสำเร็จในการให้กู้ยืมแก่กลุ่มนักศึกษาที่ยากจน และมีความจำเป็นต้องได้รับเงินกู้ยืมอย่างแท้จริง ทั้งกระบวนการคัดเลือกผู้กู้ไม่รัดกุม การกำกับดูแลหรือตรวจสอบของกองทุนฯ เพื่อให้เงินกู้ยืมถึงกลุ่มเป้าหมายเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่ทั่วถึง

จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ปัญหาของการคัดกรองความยากจนคือ กระบวนการคัดกรองไม่สามารถคัดกรองความยากจนได้อย่างแท้จริง หรือการแยกฐานะของเด็กนักเรียน นักศึกษาได้ว่าคนไหนยากจนกว่ากัน ทำให้เงินอุดหนุนไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ไม่สามารถดูแลและติดตาม เงินอุดหนุนนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการกำหนดการคัดกรองที่ไม่เหมาะสม

บทที่ 3

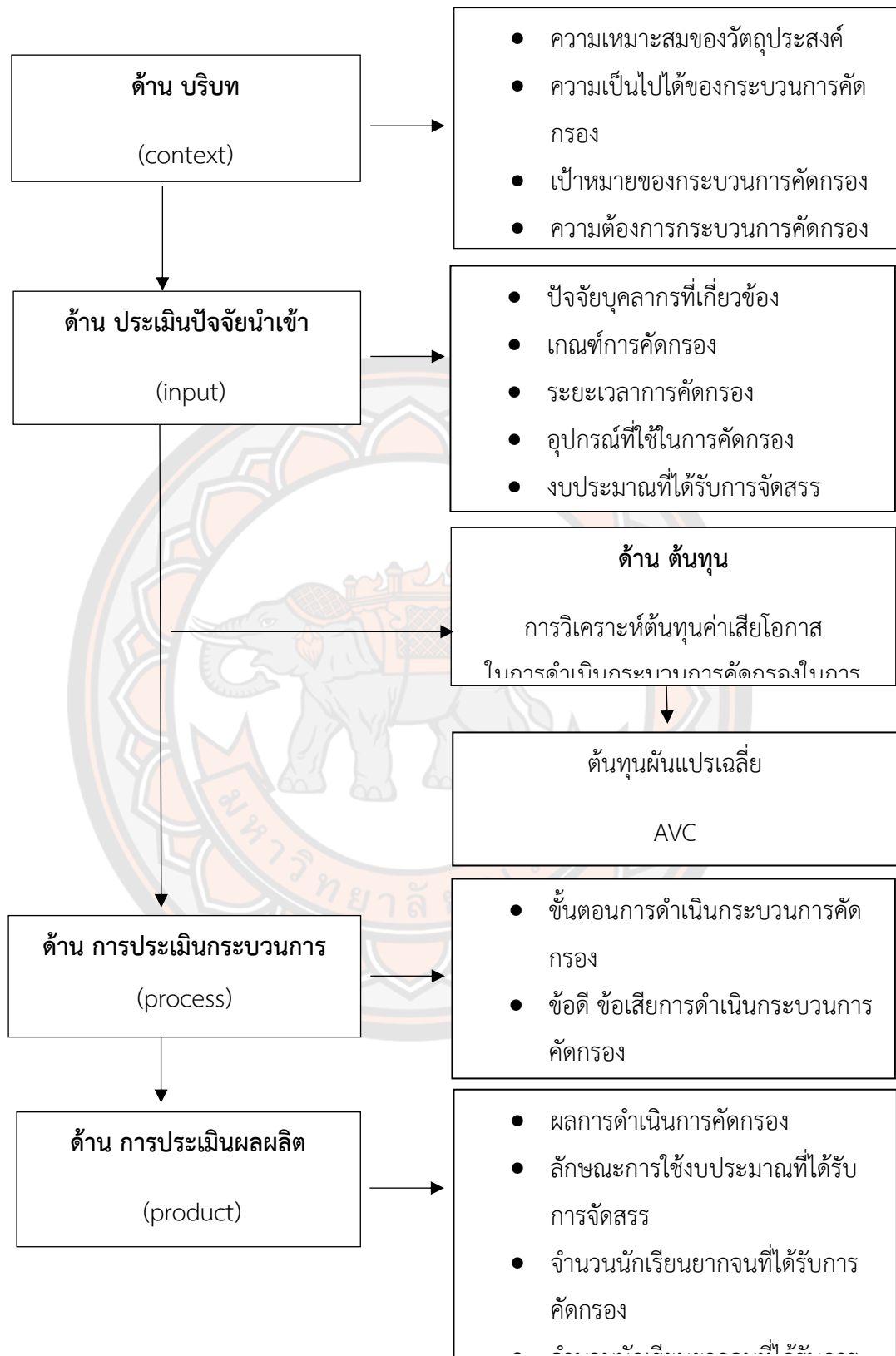
วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณประกอบกันเพื่อประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนอยากจนเพื่อรับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานโดยใช้ประยุกต์ใช้รูปแบบ รูปแบบ ชิปปี้ (CIPP MODEL) ร่วมกับการวิเคราะห์ต้นทุน ดังนั้นการประเมินประกอบไปด้วย 4 ด้าน คือ ด้านบริบท หมายถึง วัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียน ด้านปัจจัยนำเข้า หมายถึง ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครอง ระยะเวลาการคัดกรอง ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เกณฑ์การคัดกรองงบประมาณในการดำเนินการ ด้านกระบวนการ หมายถึง การดำเนินกระบวนการคัดกรอง ด้านผลผลิต หมายถึง ผลการคัดกรองนักเรียน จำนวนนักเรียนที่ได้รับการคัดกรอง และได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุน อุปสรรคในกระบวนการคัดกรองนักเรียน และส่วนของต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเยี่ยมบ้านนักเรียน ซึ่งเป็นการประเมินด้านปัจจัยนำเข้า เพื่อวิเคราะห์ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายในการดำเนินการคัดกรองต่อนักเรียน 1 คน โดยพิจารณาจากมุมมองค่าเสียโอกาสทางเศรษฐศาสตร์ และวิเคราะห์ตามแนวทางของการวิเคราะห์ ต้นทุนผันแปรเฉลี่ย (Average variable cost (AVC)

รายละเอียดของการประเมินมีดังต่อไปนี้

กรอบการประเมิน

รูปแบบการประเมินโครงการโดยที่การวิเคราะห์จะมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านบริบท คือ ปัจจัยที่ทำให้เกิดการดำเนินงาน ด้านที่ 2 ประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องของโครงการ ด้านที่ 3 การประเมินกระบวนการ ด้านที่ 4 การประเมินผลผลิตของโครงการ และ ส่วนของต้นทุน การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายซึ่งการประเมินส่วนนี้จะอยู่ในส่วนของปัจจัยนำเข้าตามรูปแบบการประยุกต์ใช้ชิปปี้ โมเดล ด้วยการคำนวณหาค่าใช้จ่ายในการดำเนินการคัดกรองต่อนักเรียน 1 คน เป็นการหาต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คือ ต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อการคัดกรองนักเรียน 1 คน

ภาพ 1 กรอบการประเมิน

ตาราง 7 แสดงรายละเอียดการกำหนดข้อมูลและแหล่งข้อมูล

วัตถุประสงค์ของการประเมิน	ประเด็น/รายการที่จะประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/วิธีการเก็บข้อมูล	การวิเคราะห์ข้อมูล
ด้าน บริบท	ความเข้าใจ วัตถุประสงค์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ เป้าหมาย ความต้องการของ บุคคลที่เกี่ยวข้อง	เขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน	แบบ สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ความคิดเห็น	Content analysis และสรุป บรรยาย แบบสอบถาม วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย \bar{x} และค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)
ด้าน ปัจจัยนำเข้า และ การหา ต้นทุน	เกณฑ์การคัดกรอง ระยะเวลาการคัด กรอง อุปกรณ์ที่ใช้ในการคัด กรอง ครูผู้ดำเนินการ ผู้ปกครองนักเรียน งบจัดสรรของ โรงเรียน	<ul style="list-style-type: none"> เขตพื้นที่ การศึกษา ผู้บริหาร โรงเรียน ครูในโรงเรียน 	แบบ สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ความคิดเห็น	Content analysis และสรุป บรรยาย แบบสอบถาม วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย \bar{x} และค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)
	รายการค่าใช้จ่ายจริง ในการดำเนิน	ครูในโรงเรียน	แบบ สัมภาษณ์	โดยใช้วิธีหา ต้นค่าเฉลี่ย

วัตถุประสงค์ ของการ ประเมิน	ประเด็น/รายการ ที่จะประเมิน	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือ/ วิธีการเก็บ ข้อมูล	การวิเคราะห์ ข้อมูล
	กระบวนการ เช่น ค่า น้ำมัน ค่าเสียโอกาส ค่าใช้จ่ายที่รัฐจัดสรร ให้เพื่อการดำเนิน กระบวนการ			แบบถ่วง น้ำหนัก (Weighted Average)
ด้าน กระบวนการ	การเก็บข้อมูล การบันทึกข้อมูล การสำรวจข้อมูล การใช้อุปกรณ์ การตรวจสอบข้อมูล ปัญหาและอุปสรรคใน การปฏิบัติ	ผู้บริหารโรงเรียน ครูในโรงเรียน	แบบ สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ความคิดเห็น	Content analysis และสรุป บรรยาย แบบสอบถาม วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย X̄ และค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)
ด้าน ผลผลิต	จำนวนนักเรียนทั้ง โรงเรียน จำนวนนักเรียนที่ ได้รับการคัดกรอง จำนวนนักเรียนที่ ได้รับการจัดสรรเงิน อุดหนุน ลักษณะการใช้ งบประมาณที่ได้รับ การจัดสรร	ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบ โครงการ DMC	รวบรวม ข้อมูลจาก แหล่งข้อมูล แบบ สัมภาษณ์ แบบสอบถาม ความคิดเห็น	Content analysis และสรุป บรรยาย แบบสอบถาม วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย X̄ และค่า เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)

ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

พื้นที่การศึกษา ได้แก่ โรงเรียนขยายโอกาสระดับประถมศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน ทั้งเขต 1 และ เขต 2 ของจังหวัดสุโขทัย โดยจากการศึกษาครั้งนี้จะเลือกมาแค่ 2 โรงเรียน คือ

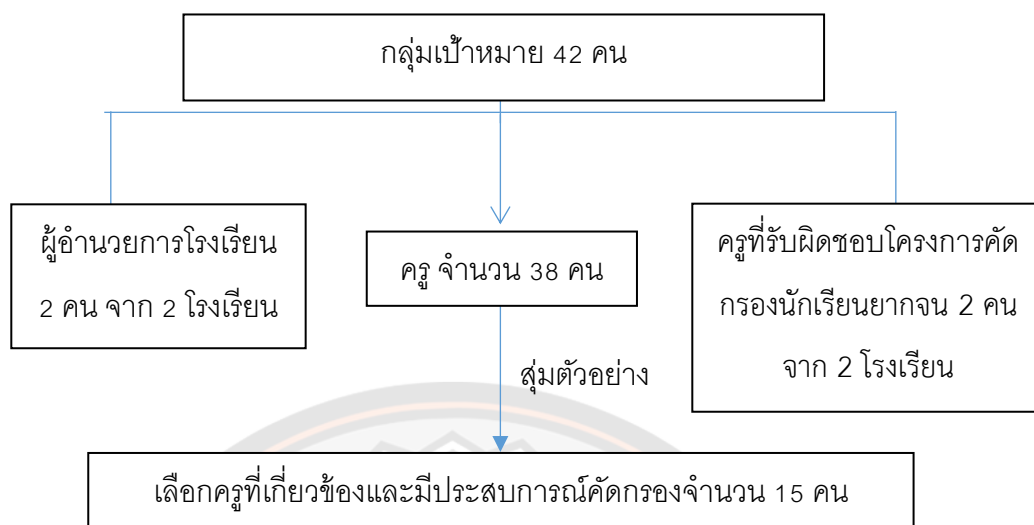
1. โรงเรียนบ้านยางเมือง ต.ทุ่งยางเมือง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย
2. โรงเรียนวัดปากน้ำ ต.ปากน้ำ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย

โดยเลือกจากขนาดที่ตั้งของโรงเรียนที่ตั้งอยู่นอกเขตเมือง และ ความเป็นโรงเรียนขยายโอกาส ที่เป็นโรงเรียนที่รองรับหรือให้โอกาสแก่นักเรียนที่ครอบครัวมีรายได้น้อยทำให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งจะสะท้อนถึงปัญหาได้ชัดเจนกว่า จากสถิติการคัดกรองโรงเรียนทั้ง 2 ได้การคัดกรองครุร้อยละ 100 และ แต่ทั้ง 2 โรงเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 ที่แตกต่างกัน คือ โรงเรียนบ้านยางเมือง มีนักเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน 31 คน จากนักเรียน 192 คน คิดเป็นเพียงร้อยละ 16 ของนักเรียนทั้งหมด ส่วนโรงเรียนวัดปากน้ำ มีนักเรียนได้รับการจัดสรรงบอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน 106 คน จากนักเรียน 212 คน ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 50 จากนักเรียนทั้งหมด โดยเลือกผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนอยากจนในโรงเรียน โดยกลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน และครูในโรงเรียนจากเขตพื้นที่ประถมศึกษาสุโขทัยเขต 1 และ 2 เขต

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายของการศึกษาครั้งนี้ คือ ครูและบุคลากร รวมทั้งหมด 42 คน จากทั้งสองโรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านยางเมือง ต.ทุ่งยางเมือง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย 22 คน และโรงเรียนวัดปากน้ำ ต.ปากน้ำ อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย 20 คน

การจำแนกกลุ่มตัวอย่างเป็นไปตามแผนภาพ 2 แบ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูที่รับผิดชอบโครงการคัดกรองนักเรียนอยากจน และครูระดับปฏิบัติการ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้ 1) ทราบและเข้าใจการคัดกรองนักเรียนอยากจนด้วยแบบ Proxy means test 2) เต็มใจเข้าร่วมโครงการ และเงื่อนไขเพิ่มเติมตามการชี้แจงดังแผนภาพที่ 2 กลุ่มตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการโรงเรียน 2 คน ครูผู้รับผิดชอบโครงการคัดกรองนักเรียนอยากจน 2 คน และครูที่ปฏิบัติการคัดกรองจำนวน 15 คน โดยมีครูเพียง 5 คนเท่านั้นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการสัมภาษณ์

ภาพ 2 การแบ่งกลุ่มของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามโดยการผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนเพื่อรับเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐานตามรูปแบบการประเมินของกรอบแนวคิด

1. แบบสอบถาม ความคิดเห็นของครูและผู้เกี่ยวข้องกับการประเมิน แบ่งออกเป็น 3 ตอน
 - ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินการกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนโดยใช้เป็นแบบมาตราส่วนการประเมินค่า 5 ระดับ (Rating scale)
 - ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนแบบเขียนบรรยาย
2. แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหาร ครูผู้รับผิดชอบโครงการและครูปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 2 ตอน
 - ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์โดยเป็นแบบรายการสำหรับการสัมภาษณ์
 - ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินการกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์ด้วยตนเอง บันทึกเสียง รับฟัง จดประเด็นลงในแบบสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านตามกรอบประเมิน

พัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความคิดเห็นโดย

1. ศึกษาวิเคราะห์ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เพื่อเป็นพื้นฐานในการกำหนดกรอบของการประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน
2. สร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตของเนื้อหา ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบความเหมาะสมเนื้อหา และความครอบคลุมเรื่องและประเด็นที่ต้องการศึกษา แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์
3. นำเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ที่สร้างเสร็จให้อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณา แก้ไขและปรับปรุง
4. นำเครื่องมือชนิดต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา (Content Validity) เพื่อพิจารณาความสอดคล้อง และความครอบคลุมของแบบสอบถามความคิดเห็น และพิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบและปรับปรุงแก้ไข โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน จะประเมิน มาตรฐานความสอดคล้อง 4 ระดับ คือ
 - 4.1 สอดคล้อง
 - 4.2 สอดคล้องบางส่วน
 - 4.3 ค่อนข้างสอดคล้อง
 - 4.4 มีความสอดคล้องมาก
5. นำแบบสัมภาษณ์และ แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไขต่อข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 9 คน ต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์ แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยได้เตรียมประเด็นข้อมูลที่จะสัมภาษณ์ไว้ใจ แต่ไม่จำเป็นต้องเรียงลำดับข้อมูลที่จะสัมภาษณ์ เริ่มต้นประเด็นก่อนหลังก็ได้ตามสถานการณ์ในขณะนั้นจะอำนวย โดย ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ ข้อมูลจากครูและบุคลากร รวมทั้งหมด 9 ท่าน จากทั้งสองโรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านยางเมือง ต.ทุ่งยางเมือง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ 1 ท่าน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ 1 ท่าน และครูที่เกี่ยวข้อง 3 ท่าน

และโรงเรียนวัดปากน้ำ ต.ปากน้ำ อ.สุวรรณคโลก จ.สุโขทัย ประกอบไปด้วย
 ผู้อำนวยการ 1 ท่าน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ 1 ท่าน และครูผู้เกี่ยวข้องอีก 2 ท่าน

2. การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการดำเนินกระบวนการคัดกรอง
 นักเรียนยากจนโดยเพื่อวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เชิงปริมาณ
 ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากครูและบุคลากร รวมทั้งหมด 19 ท่าน จากทั้งสองโรงเรียน
 คือ โรงเรียนบ้านยางเมือง ต.ทุ่งยางเมือง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย 10 ท่าน ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการ
 1 ท่าน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ 1 ท่าน และครูที่เกี่ยวข้อง 8 ท่าน และโรงเรียนวัดปากน้ำ ต.
 ปากน้ำ อ.สุวรรณคโลก จ.สุโขทัย 9 ท่าน ประกอบไปด้วยผู้อำนวยการ 1 ท่าน ครูผู้รับผิดชอบโครงการฯ
 1 ท่าน และครูผู้เกี่ยวข้องอีก 7 ท่าน

โดยในการดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดสุโขทัย
 ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร และขอเอกสาร
 รับรองโครงการวิจัย จากคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อนำไป
 ประกอบการขออนุญาตการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย
2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้วิจัยนำหนังสือแนะนำตัวและแบบสอบถามถึงผู้อำนวยการโรงเรียน คือ โรงเรียนวัด
 ปากน้ำ ต.ปากน้ำ อ.สุวรรณคโลก จ.สุโขทัย ในวันที่ 27 กันยายน 2561 เวลา 9.00 น และ โรงเรียน
 บ้านยางเมือง ต.ทุ่งยางเมือง อ.ศรีมาศ จ.สุโขทัย ในวันที่ 28 กันยายน 2561 เวลา 9.00 น. เพื่อเก็บ
 ข้อมูล จากนั้นได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเองและเก็บข้อมูลทันที โดยผู้วิจัยประสานงาน
 ในวัน เวลาสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมายเป็นอย่างดี และได้บันทึกผลการสัมภาษณ์ในรูปแบบบันทึกการ
 สัมภาษณ์ด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และแยกประเภทข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้หลักการข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิค การวิเคราะห์
 เนื้อหา (content analysis) และสร้างข้อสรุปอุปนัย คือการจัดกลุ่มข้อมูลและ สังเคราะห์ข้อมูล และ
 นำเสนอผลการวิเคราะห์ โดยการกำหนดคำสำคัญ (key word) ที่ใช้ในการจัดหมวดหมู่ข้อเท็จจริง
 โดยที่จะใช้การนับความถี่ของข้อความที่จำแนกไว้ หลังจากนั้น ก็ทำการวิเคราะห์เชื่อมโยง การสรุป

ประเด็นสำคัญ แปลความหมายเพื่อตอบปัญหาการวิจัย ตามข้อเท็จจริงที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และ ตัดสินผลการประเมินจากข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

1. ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ในส่วนแบบสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นเกี่ยวกับ กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistical) วิเคราะห์โดย หาค่าเฉลี่ย \bar{X} และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) จากนั้นนำตัวเลขที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ในการ แปลความหมาย โดยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ตามแนวความคิดของ (วิเชียร เกตุสิงห์. 2538: 10) ดังนี้

4.50 - 5.00 แสดงว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

3.50 - 4.49 แสดงว่า อยู่ในระดับมาก

2.50 - 3.49 แสดงว่า อยู่ในระดับปานกลาง

1.50 - 2.49 แสดงว่า อยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.49 แสดงว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. ด้านต้นทุน เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลต้นทุนในการดำเนินการคัด กรองต่อนักเรียน 1 คน โดยใช้ต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ คำนวณต้นทุนผันแปรรวมเฉลี่ยต่อการคัดกรอง นักเรียนยากจน 1 คนจาก ค่าใช้จ่ายระหว่างปฏิบัติการคัดกรองนักเรียนยากจน 1 คน ของครู 1 คน ได้แก่ ค่าน้ำมัน ค่าเสียโอกาสจากการไปปฏิบัติการ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์ประกอบการดำเนินการ ค่าเดินทาง เป็นต้น แล้วนำไปหารจำนวนนักเรียนที่ครูหนึ่งคนรับผิดชอบ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลการศึกษา (Results)

ผลการศึกษานี้ประกอบไปด้วยข้อค้นพบตามรูปแบบการประเมินโครงการโดยที่การวิเคราะห์จะมี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านบริบท ด้านที่ 2 ปัจจัยนำเข้า ด้านที่ 3 การประเมินกระบวนการ ด้านที่ 4 การประเมินผลผลิตของโครงการ และการวิเคราะห์ต้นทุนซึ่งอยู่ในส่วนของด้านปัจจัยนำเข้า ผู้วิจัยขอนำเสนอพร้อมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านยางเมืองเป็นโรงเรียนขยายโอกาส สถานที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีมหาศ มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุโขทัย ประมาณ 50 กิโลเมตร เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีบุคลากรสายบริหาร 1 คน มีบุคลากรสายการสอน จำนวน 21 คน จำนวนนักเรียน 192 คน

โรงเรียนวัดปากน้ำเป็นโรงเรียนขยายโอกาส สถานที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอศรีสำโรง มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุโขทัย ประมาณ 40 กิโลเมตร เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีบุคลากรสายบริหาร 1 คน มีบุคลากรสายการสอน จำนวน 19 คน จำนวนนักเรียน 212 คน

การประเมินโครงการโดยที่การวิเคราะห์ 4 ด้าน

1. ด้านบริบท

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่เหมาะสมดี และควรดำเนินการตามระบบการคัดกรอง ในส่วนของการคัดกรองเพื่อให้ได้นักเรียนที่ยากจนจริงตรงกลุ่มเป้าหมายเพื่อรับเงินอุดหนุน และครูส่วนใหญ่มีการให้ความเห็นว่า วัตถุประสงค์ในส่วนของ การช่วยติดตามช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อป้องกันการออกกลางคันนั้น ในทางปฏิบัติยังไม่สามารถทำให้เกิดตรงตามวัตถุประสงค์ได้จริง เนื่องจากสาเหตุของการออกกลางคันมาจากตัวนักเรียนที่ต้องการหยุดเรียนเอง จากคำกล่าว ของครูเรื่องการติดตามช่วยเหลือนักเรียนครูส่วนใหญ่ ดังนี้

...ระบบนี้ไม่ได้ช่วยเรื่องเด็กออกกลางคันหรือเด็กมีปัญหาเพราะว่ามันจะมีแค่เซคเวลาเรียนเท่านั้น คือตัวเซคเวลาเรียนของทางโรงเรียนก็มีอยู่แล้ว แล้วก็มีระบบการติดตามของโรงเรียนอยู่แล้ว

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เรื่องการออกกลางคันจะให้ทุนแต่ถ้าเขาจะออกเขาก็จะออก ปัญหาที่จะออกก็คือไม่ยอมมาเรียนคือไม่ได้มีปัญหากับเพื่อนไม่มีปัญหากับครู ไม่มีปัญหากับโรงเรียนแต่มาขึ้นก็เลยมาเรียนเพราะว่าการที่ออกไปข้างนอกก็คือไปทำงานก็จะมีรายได้แล้วก็เพลินกับการมีรายได้”

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เรื่องการติดตามไม่ได้ช่วยเลย”

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ครูคิดว่าจะไม่ได้ช่วยอะไร อย่างเด็กออกกลางคันที่นี้ก็มีปัญหาทุกปี แล้วคนที่จะไปตามก็คือครู การคัดกรองใหม่เด็กที่ได้เพิ่มมาก็จะเป็นคนใหม่ เพราะ เราก็จะตามให้คนที่ตกหล่นได้ เพราะทางโรงเรียนจะมีรายชื่ออยู่แล้วว่าใครควรได้ทุน เราก็จะดูตามรายชื่อกลุ่มนี้ซึ่งอาจจะมิดตรงบ้างแต่ก็ไม่เยอะ”

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นที่ตรงกัน เรื่องของเกณฑ์การคัดกรองมีความชัดเจนมากขึ้น แต่ไม่เพียงพอและตรงประเด็นเท่าที่ควร และยังไม่สามารถสะท้อนถึงความยากจนของเด็กนักเรียนและครัวเรือนได้ ซึ่งสามารถแยกพิจารณาตามเกณฑ์ ได้ดังต่อไปนี้

2.1 เกณฑ์ที่อยู่อาศัย ไม่สามารถพิจารณาความยากจนได้จริง เนื่องจากบ้านที่อยู่อาศัยอาจจะไม่ได้เป็นของพ่อแม่ของนักเรียนเอง หรือเป็นบ้านมรดกตกทอดมา หรืออาจมาจากรายได้จากเมื่อก่อนที่มีรายได้ดี แต่ในปัจจุบันครอบครัวไม่มีรายได้เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ และยังต้องพิจารณาบริบทของพื้นที่อีกด้วยว่าในพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ชนบท ซึ่งหาไม้หรือวัสดุในการสร้างบ้านได้ง่าย ทำให้สามารถสร้างบ้านได้หลังใหญ่ในต้นทุนที่ต่ำ ในทางตรงกันข้ามบางกรณีสภาพบ้านของนักเรียนหรือพ่อแม่อาจจะไม่ได้ดูมีฐานะ แต่สภาพคล่องทางการเงินมีมาก ไม่มีหนี้สิน ซึ่งก็อาจจะไม่ได้เดือดร้อนเท่าไร ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ว่า

...เกณฑ์ใหม่ที่ยกมาบางทีมันก็ไม่ตรงประเด็น อย่างว่าที่เขาให้ถ่ายรูปลงไป แล้วก็พิจารณาจากบ้านคือบ้านที่ไม่ได้สร้างถาวรบ้านไม้ซึ่งปัจจุบันมันไม่มีแล้วเพราะว่า ปัจจุบันจริง ๆ อาจจะมีแต่ที่ไม่มีเงินก็ได้ เพราะว่าตอนนี้เขาอยู่ในหมู่บ้านที่หาไม่ได้ อย่าง สะดวกแล้วก็บ้านนี้อาจจะได้มาจากปู่ตายายก็ได้ที่เขาสร้างไว้แล้ว

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...บางบ้านที่ว่าสภาพบ้านดูดีแต่ว่าจริงๆแล้วเขายากจนคือมันตรงกันข้ามกับสภาพ บ้าน

(ครู 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...มันจะมีเรื่องของบ้านที่บางทีขอสร้างบ้านหลังโตได้ในช่วงที่รายได้ดีแต่พอ เศรษฐกิจในช่วงต่อมาเขาไม่มีรายได้ เขาก็จะมีแค่บ้านหลังโตแต่เขาไม่มีเงิน”

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...บางคนจริงๆแล้วเขาอาจจะมีบ้านที่ดีแต่เป็นบ้านที่ปู่ตายายที่ทำไว้ให้นาน แล้วแต่ปัจจุบันเนี่ยมันยังติดอยู่

(ผู้บริหาร 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...บ้านบางคนก็ไม่ใช่ว่าดีแต่ว่าเขาสามารถเลี้ยงตัวเองได้ดีก็มีแต่บางคนบ้านหลัง ใหญ่ดูดีแต่ก็ยากจนมากเพราะฉะนั้นการดูแลสภาพบ้านมันก็ไม่สามารถจะบ่งบอกความ ยากจนได้

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...คือบางบ้านเขาก็ฐานะดีไม่มีหนี้มีสินบ้านเขาก็อาจจะดูแยกว่าบางบ้านแต่คือเขาก็พอเพียงสามารถอยู่ได้ แล้วบางทีเด็กคนนั้นเขาก็ไม่ได้อยู่บ้านตัวเอง ญาติพี่น้องก็คือตัวเด็ก เองเนี่ยจนแต่จะไปอยู่ในบ้านที่ดีซึ่งจริงๆแล้วเด็กมันไม่ได้อยู่ในบ้านนั้นแต่เราก็ต้องถ่ายบ้าน นั้นซึ่งมันค้านกับความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เพราะว่าเขาให้ถ่ายบ้านที่เด็กอาศัยอยู่ แต่จริงๆแล้ว คือเด็กไม่มีบ้าน

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

2.2 เกณฑ์การมีรถในครอบครอง พบว่าผู้บริหามีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เกณฑ์นี้อาจไม่ใช่เกณฑ์ที่เหมาะสม เนื่องจากในปัจจุบัน รถ ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งของการทำงานเพื่อการดำรงชีพ ซึ่งทางครอบครัวของนักเรียนนั้นจะมีกันแทบทุกคนโดยที่ทางครอบครัวอาจไปกู้ยืมเงินมาซื้อหรือใช้การผ่อนชำระ ดังคำกล่าว

...อย่างเรื่องรถอย่างเช่นรถเก๋ง รถอีแต่น รถปิคอัพ รถไถ ถ้ามีก็จะไม่ได้รับจัดสรรเงิน แต่ว่ารู้หรือเปล่าว่าที่เขามีนะก็คือเขาไปกู้เงินมาเพื่อใช้ในการหาอุปกรณ์ทำมาหากินของบางครั้งเกณฑ์มันอาจจะไม่ใช่

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...แล้วอีกอย่างเป็นเจ้าของรถคือรถเป็นเครื่องมือหากินของเขา เขาก็ต้องมี อย่างจริงๆแล้วเขาผ่อนมา ทำไรทำนาเขาก็ต้องมีเครื่องมือนะในการใช้สอยแต่ที่เราใส่ข้อมูลไปเขาก็ไม่ได้”

(ผู้บริหาร 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

2.3 เกณฑ์การมีที่ดินในครอบครอง มากกว่า 1 ไร่ พบว่า ให้ความเห็นเห็นว่าเกณฑ์การมีที่ดินอาจไม่เหมาะสมบางพื้นที่ เนื่องจากการครอบครองที่ดินอาจจะเป็นมรดกตกทอดกันมา ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วในพื้นที่ชนบทประชากรทำอาชีพด้านการเกษตร จึงต้องมีที่ดินมาก ตามคำกล่าวของครูท่านหนึ่งที่ว่า

...เรื่องของที่ดิน ที่ดิน 1 ไร่ คือโดยพื้นฐานของคนชนบทเค้าต้องมีที่ดินมากกว่า 1 ไร่ แต่ที่ตรงนี้บางทีเค้าทำกินในที่ตรงนี้แต่ที่ดินอาจจะไม่ใช่ชื่อเค้า อาจจะเป็นชื่อของปู่ย่าตายายของเค้า หรือว่าปู่ย่าตายายของเด็กนักเรียนที่ยังไม่ได้โอนโฉนดให้พ่อแม่ นั่นคือเขามีที่ดินแต่ว่าไม่ได้สามารถจะทำกินได้ ก็ไม่มีประโยชน์ เพราะฉะนั้นเกณฑ์ที่ว่ามีที่แล้วก็ไม่ได้รับเงินจัดสรร มีรถแล้วไม่ได้รับเงินจัดสรรมันก็จะใช้ไม่ได้

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

2.4 เกณฑ์รายได้ พบว่าครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกันเรื่องของการให้ข้อมูลรายได้ของผู้ปกครองว่า ไม่สามารถบันทึกข้อมูลรายได้ที่แท้จริงของครัวเรือนนักเรียนยากจนได้ ทำให้เกิดปัญหาในการบันทึกข้อมูลของครูลงในระบบ ครูจะมีปัญหาในการลงข้อมูลให้ได้ตรงความเป็นจริง เพราะว่าส่วนใหญ่ผู้ปกครองไม่ได้มีรายได้ที่แน่นอน รับจ้างรายวัน หรือมีรายได้เป็นรายปีซึ่งมีความไม่

แน่นอน อีกทั้งครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นตรงกันว่า โดยส่วนใหญ่แล้วเด็กนักเรียนไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ อยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งพ่อแม่ส่งเงินมาให้แทน ซึ่งก็ไม่สามารถบอกรายได้ที่แน่นอนได้เช่นกัน และครูส่วนใหญ่รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงไปของเกณฑ์รายได้ คือเกณฑ์รายได้เป็นเกณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้ว แต่มีการปรับจำนวนเงินรายได้ของครอบครัวรายปี ให้ลดลงจากเดิม จาก 40,000 เป็น 36,000 บาทต่อปี จากคำกล่าว

...มีเกณฑ์มาให้เวลานี้ปี 2561 บอกว่ามีรายได้ต่อครัวเรือนไม่เกินปีละ 36,000 บาทแต่ของอันที่แล้วปี 2560 มีรายได้ต่อครัวเรือน 40,000 บาท

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...แต่อย่างเช่นรายได้ต่อเดือนเราถามเขา เขาก็จะตอบไม่ได้เพราะว่าเงินที่เขาได้เป็นวันต่อวันเขาก็จะตอบไม่ได้

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เราก็จะอธิบายจริงๆ อย่างเช่นพ่อแม่ส่งเงินมาให้เราก็จะมาตีเฉลี่ยว่า อย่างเช่นเขาส่งมา 5,000 บาทในบ้านมีกี่คนเราก็จะมาตีเฉลี่ย เอาของเค้าแต่ละคนจะได้เท่าไร ซึ่งก็จะทำให้รายได้เขาน้อยลง เพราะว่ามันมีหลายคนอยู่แต่ว่าคนส่งเงินมาให้คนเดียว คนแกก็ได้ เบี้ยเลี้ยงคนแก่

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ทั้งนี้เมื่อพิจารณา เปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ในการคัดกรองแบบเดิมตั้งแต่ปี 2550 จนถึงปี 2559 และแบบที่ใช้ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า แม้เกณฑ์แบบใหม่ที่มีความละเอียดและชัดเจนขึ้น แต่เกณฑ์การประเมินความยากจนปี พ.ศ. 2560 ยังมีปัญหาทั้งในเกณฑ์ที่ใช้และการนำไปใช้ตามที่กล่าวมาเบื้องต้น ซึ่งมีความกังวลว่าจะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองและเขตชนบทมากขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากตามผลการได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนของนักเรียนยากจนในเขตเมืองและเขตชนบท นักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนของเขตชนบทบางราย มีรายได้ของครอบครัวต่ำกว่ารายได้ของครอบครัวนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนนักเรียนยากจนของนักเรียนในเขตเมืองจากคำกล่าวว่า

...จริงๆแล้วถ้าถึงเกณฑ์ตัวเดิมก็เอารายได้อย่างเดียว แต่อันใหม่เนี่ยเพิ่มเข้ามาด้วย มาเสริมจริงๆมันก็ดีเหมือนมาถูกทาง

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เกณฑ์การคัดกรองใหม่ที่ครูบอกคือมันก็ดีขึ้นละเอียดขึ้นแต่ว่ามันเหมือนจะมีความเหลื่อมล้ำทางด้านชนบทกับเมือง

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...คิดว่าของใหม่ดีกว่า เพราะว่ามีฐานข้อมูลให้เราอัปเดตเลย และเห็นชัดเจนเลย บ้างที่เอกสารมันก็ไม่ได้อัปเดต มีบ้างที่เราก็ไม่รู้ว่าในครอบครัวมีใครบ้าง รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยเป็นอย่างไร เราก็เลยไม่รู้ว่่า เค้ายากจนอยู่หรือว่าดีขึ้นมากน้อยแค่ไหน คือยากจนหรือว่าปานกลาง เพราะว่ารายได้ของเค้าแต่ละปีมันก็ไม่เท่ากัน

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ดีขึ้น ถ้าเราบอกข้อมูลได้ครบถ้วนนะมันก็เหมือนกับดีกว่า

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ปัจจัยด้านระยะเวลาการคัดกรอง พบว่า ครูส่วนใหญ่ เห็นว่า ระยะเวลาในการดำเนินการค่อนข้างสั้น หรือน้อยเกินไป เนื่องจากครูมีงานค่อนข้างมากอยู่แล้ว และต้องรอเวลาเปิดปิดของระบบทำให้ไม่สะดวก ทั้งนี้ครูบางท่านคิดว่าเวลาเหมาะสมดีไม่มีปัญหาในการดำเนินการ เนื่องจากระยะเวลาสั้นหรือยาวก็ไม่แตกต่างกัน

ในด้านของอุปกรณ์ในการลงบันทึก ครูให้ความเป็นตรงกันว่า บางครั้งเว็บแอปพลิเคชันไม่สามารถใช้งานได้ โดยเฉพาะในส่วนการลงข้อมูลในระบบอุปกรณ์ที่ใช้ในการคัดกรอง พบว่า เพื่อให้ง่ายต่อการทำงาน ทางโรงเรียนจะใช้แบบเยี่ยมบ้านของโรงเรียน แล้วมาลงข้อมูลภายหลังที่โรงเรียน แม้จะทำให้ภาระงานเพิ่มขึ้นบ้างก็ตาม เพราะว่าบางครั้งถ้าลงข้อมูลผ่านเว็บแอปพลิเคชัน ในโทรศัพท์ ในช่วงที่เยี่ยมบ้านเด็ก จะมีปัญหาเรื่องของสัญญาณโทรศัพท์ ประกอบกับปัญหาเรื่องความไม่ชำนาญในการใช้อุปกรณ์ ของครูบางท่าน จากคำกล่าวว่่า

...เวลาก็เพียงพอสำหรับเยี่ยมบ้านของครูประจำชั้นทั้งหมด แต่ที่นี้เวลาครูทำงานกันมันก็มีงานหลายอย่างก็คือ ถ้ายังไม่มีกำหนดเวลามาครูก็จะยังไม่ทำเพราะว่ามีงานอื่นที่จำเป็นแต่พอมีงานเยี่ยมบ้านมาแล้วก็จะมาเร่งทำกันภายในอาทิตย์นั้นๆ เพราะว่างานมันก็

ต้องแก้ปัญหาไปเป็นช่วงๆ เพราะว่างานเยอะมากเลยอย่างโดยเฉพาะงานนโยบาย เพราะฉะนั้นระยะเวลาयरมันก็เหมือนเดิม อย่างครูบางคนเขาก็จะไปกลางวันก็มีเพราะว่าถ้าไปตอนเย็น ก็จะกลับบ้านเย็น”

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ระยะเวลาที่เขาให้ทำมันน้อยเพราะว่ามันน้อยคนเข้าไปกรอกเยอะโปรแกรมก็จะซ้ำแล้วก็ Error ไปเลย

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ระยะเวลาที่ให้เขาก็ค่อนข้างสั้น ต้องรอเวลาเปิดปิดอีก เพราะจริงๆแล้วครูก็งานเยอะ ครูที่เด็กเยอะก็ต้องใช้เวลาานหน่อย แล้วอาจจะไม่ทันได้

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...แล้วทางเรา ใช้ paper ไปแบบเยี่ยมบ้านของโรงเรียนไปแล้วเอามากรอกข้อมูลทีหลัง เราก็จะมารวมเล่มเป็นรายงานของชั้นใครชั้นมัน

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...แต่ที่โรงเรียนเขาก็จะให้ paper ไปแล้วเราก็ถ่ายรูปมาแล้วเราก็มาแนบในรายงานของฉัน

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...บางที่ไปก็ ใช้ได้บ้างไม่ได้บ้างมันเป็นที่ยึดหยุ่นด้วย

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ในปีแรกๆเราก็ใช้ไม่เป็นเพราะมันยุ่งยาก ที่จะต้องมีการปักหมุด ครูบางคนก็ใช้ไม่เป็น

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ด้านปัจจัยบุคคลากรที่เกี่ยวข้อง คือภาระงานของครู ความเหมาะสมในส่วนของปฏิบัติ โดยประเด็นความคิดเห็นในเรื่องของภาระงานของครู นั้น ครูส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็น มีการเพิ่มภาระงานบางเล็กน้อยเท่านั้น บางท่านเห็นว่าไม่เป็นการเพิ่มภาระเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ต้องทำอยู่แล้ว ในเรื่องของการไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพียงเพิ่มการบันทึกข้อมูลเท่านั้น และในส่วนที่คิดว่าเป็นภาระเพิ่มขึ้นเรื่องของการกรอกข้อมูลลงในระบบ จากคำกล่าวของครู ดังนี้

...ไม่สร้างเป็นหน้าที่

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...มันก็มีบ้าง เรื่องการกรอกข้อมูลในระบบ

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ก็มีบ้าง เพราะบ้างที่มันก็ยุ่งยากงานก็เยอะอยู่แล้ว

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ภาระงานเพิ่มขึ้นแต่ก็ทำได้ เพราะเราใช้ข้อมูลต่อยอดมาเรื่อยแค่เพิ่มข้อมูล

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...มันไม่เชิงว่าเป็นภาระเพราะว่ามันเป็นโดยหน้าที่ของครูอยู่แล้วที่จะต้องออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน

(ครู 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ก็ไม่ถือเป็นภาระอะไร มันเป็นโดยหน้าที่อยู่แล้ว

(ครู 9, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ไม่ได้เพิ่ม มันเป็นโดยหน้าที่

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...คือมันก็ไม่ได้เพิ่มถึงขนาดเป็นปัญหา มันเป็นข้อมูลที่ครูต้องทำอยู่แล้วคือครูต้องรู้ข้อมูลของเด็กตัวเองอยู่แล้วเพราะว่าเยี่ยมบ้านเราเนี่ยก็เยี่ยมมาตลอดอยู่แล้วแต่เรามาเพิ่มรายละเอียดการสอบถามเรื่องรายได้ หนี้สินเข้าไป ก็ไม่ได้เพิ่มภาระ

(ครู 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ตาราง 8 แสดงผลการวิเคราะห์ต้นทุนค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อการคัดกรองนักเรียน 1 คน

ครูคนที่	ต้นทุนผันแปร								จำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบ (คน)	ต้นทุนเฉลี่ยของครูแต่ละคนต่อนักเรียน 1 คน
	เวลาที่ใช้ไปทั้งหมด (ชม.)	ระยะทางไกลที่สุด	ระยะทางทั้งหมด	รถที่ใช้	ราคาน้ำมันตามประเภทรถใช้ราคา/น้ำมัน ณ วันที่ 26/09/2561	ค่าน้ำมัน (บาท)	ค่าเสียโอกาสจากเวลาที่ใช้ในการคัดกรอง (ถ้ามี) **	รวม		
1	10.67	10	60.00	กระบะ	29.89	119.56	1,717.27	1,836.83	32	57.40
2	8.33	10	60.00	จักรยานยนต์	31.15	77.88	1,341.62	1,419.49	25	56.78
3	7.67	10	40.00	กระบะ	29.89	79.71	1,234.29	1,314.00	23	57.13
4	6.67	5	20.00	กระบะ	29.89	39.85	1,073.30	1,113.15	20	55.66
5	5.00	8	32.00	รถเก๋ง	31.15	66.45	804.97	871.42	15	58.09
6	7.50	5	20.00	จักรยานยนต์	31.15	25.96	1,207.46	1,233.42	15	82.23
7	5.00	6	24.00	รถเก๋ง	31.15	49.84	804.97	854.81	15	56.99
8	3.33	8	32.00	รถเก๋ง	31.15	66.45	536.65	603.10	10	60.31
รวม						525.70	8,720.53	9,246.23	155	59.65

* โดยที่ค่าน้ำมันคิดจากระยะทางเฉลี่ยในการเดินทางทั้งหมดจนจบกระบวนการ

** ค่าเสียโอกาส คิดจากเงินเดือนครูต่อชั่วโมงกับเวลาที่ใช้ไปในการดำเนินงาน ส่วนใหญ่ครูเป็นชำนาญการ ฐานเงินเดือนอยู่ที่เฉลี่ยอยู่ที่ 28,335 บาท (พ.ร.บ.ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ฉบับที่ 3, 2558)

ในส่วนด้านต้นทุน จากตารางที่ 8 แสดงการวิเคราะห์ต้นทุนของการเดินทางไปคัดกรองเด็กนักเรียน พบว่า ต้นทุน เฉลี่ยต่อการคัดกรองนักเรียน 1 คนอยู่ที่ 59.65 บาท โดยที่ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่

เป็นค่าเสียโอกาส คือ ค่าเสียโอกาสจากเวลาที่ใช้ไปในการคัดกรองนักเรียนใช้ใน การเดินทางไปเยี่ยม บ้านนักเรียนเพื่อบันทึกและลงข้อมูล และค่าใช้จ่ายรองลงมา เป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถที่ใช้จะเป็นรศ ส่วนตัวของครู มีทั้งจักรยานยนต์และรถยนต์กระบะ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับระดับความคิดเห็น เรื่องค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนินการ ที่อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ให้ความเห็น ว่า ทางภาครัฐนั้นไม่มีการจัดสรรงบประมาณค่าใช้จ่ายในการดำเนินการคัดกรองนักเรียนยากจน ให้กับทางโรงเรียน และโรงเรียนไม่ได้มีงบประมาณค่าใช้จ่ายในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ให้กับครู ดังนั้นต้นทุนทั้งหมด ครูเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเอง จากบทสัมภาษณ์ ของคุณครูที่กล่าวว่า

...มีเฉพาะค่าน้ำมันรถ ค่าน้ำมันก็อยู่ประมาณ 100 บาทต่อครั้ง ไปก็ประมาณ 3 ครั้ง

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ก็จะเป็นค่าน้ำมัน

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ค่าใช้จ่ายก็ส่วนใหญ่ก็จะเป็นค่าน้ำมัน เดิมอยู่ที่ครึ่งหนึ่งจนไปวนมาเพราะว่าเรา ไม่ได้ไปบ้านหลังเดียวก็อยู่ที่ประมาณ 300 ถึง 500 บาท

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ค่าใช้จ่ายทุกอย่างก็จะออกเองหมดไม่มีงบจัดสรรจากรัฐบาล

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ก็จะเป็นค่าน้ำมันโดยที่ครูจ่ายเอง

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ค่าใช้จ่ายในการออกเยี่ยมบ้านครั้งหนึ่งไม่มีที่รัฐจัดสรร

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ในเรื่องของเงินสนับสนุนจากภาครัฐ ของโรงเรียนเราไม่มี

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ส่วนเงินสนับสนุนของรัฐไม่มีการสนับสนุน แต่อย่างโรงเรียน มัธยมเค้าก็จะมี
ค่าใช้จ่ายต่อหัวไปเยี่ยมบ้านให้ด้วย แต่ของโรงเรียนเราไม่เคยมี แต่ของที่อื่นนี่ไม่รู้

(ครู 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

3. ด้านกระบวนการ

ด้านกระบวนการคัดกรอง ในส่วนของผู้ปฏิบัติ พบว่า การดำเนินงานของครูส่วนใหญ่
จะทำในช่วงนอกเวลาราชการ คือ หลังเลิกเรียน เสาร์อาทิตย์ จะมีครูบางท่าน ที่ใช้เวลาช่วงพักเที่ยง
เนื่องจากผู้ปกครองไม่สะดวก โดยการไปเยี่ยมบ้านหรือเก็บข้อมูลในแต่ละครั้ง ครูจะทำการนัดหมาย
กับนักเรียนก่อนล่วงหน้าให้นักเรียนแจ้งผู้ปกครองทราบ ซึ่งครูจะใช้รถจักรยานยนต์ หรือ รถยนต์ของ
ตัวเอง โดยจะมีทั้งรับนักเรียนไปด้วย ไปส่งที่บ้านตอนเย็นหลังเลิกเรียน และไปพบที่บ้านเลย การไป
เยี่ยมบ้านนักเรียน 1 ครั้ง จะได้พบปะเก็บข้อมูลนักเรียนประมาณ 2-3 คน ถ้าไปในช่วงตอนเย็น
โดยที่จะจับกลุ่มนักเรียนที่อยู่ละแวกบ้านเดียวกันไปพร้อมกัน แต่ถ้าไปช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ จะเยี่ยม
บ้านนักเรียนได้หลายคน ซึ่งครู 1 ท่าน จะรับผิดชอบนักเรียนทั้งชั้นเรียนที่รับผิดชอบเป็นครูประจำชั้น
เฉลี่ยประมาณ 20 คนต่อครู 1 ท่าน เรื่องของระยะเวลาในการพบผู้ปกครองเพื่อเก็บข้อมูลเฉลี่ย
ประมาณ 20 นาทีต่อบ้านหนึ่งหลัง จากการให้ข้อมูลกล่าว ว่า

...เราก็จะไปหลังเลิกเรียนหรือเสาร์อาทิตย์ ช่วงที่เราไปเปิดเทอมมาเราก็ไปเลย
เพราะเรารู้ว่าระบบมันเปิดช่วงไหนเราก็จะไปก่อนพร้อมกับไปเยี่ยมบ้าน นัดเด็กล่วงหน้า

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เวลาจะไปเราก็จะนัดไว้ก่อนคือว่าจะไปพุงนี้ต้องนัดวันนี้ก็ไปในช่วงเลิกเรียนก็
จะเอาเด็กขึ้นรถไปตอนเย็นหลังเลิกเรียนไปที่หนึ่งก็ประมาณ 3-4 คน

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ส่วนใหญ่ก็จะไปช่วงหลังเลิกเรียนหรือช่วงวันหยุด อย่างเช่นเสาร์อาทิตย์
เพราะว่าอย่างเช่นหลังเลิกเรียนเรามีงานอื่นที่ทำเราก็จะไปเสาร์อาทิตย์เพราะว่าเราก็จะนัด
ผู้ปกครองไว้ก่อนว่าเราจะไปช่วงไหนบอกเด็กไว้ว่าเราจะไป ช่วงเย็นก็ได้ประมาณ 2-3
หลัง

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เยี่ยมบ้านเป็นสัปดาห์ว่า สัปดาห์นี้จะมีวันไหนที่เขาอยู่ใกล้เคียงกันสัปดาห์อื่นก็จะไปที่อื่นซึ่งเราก็จะไปตอนเย็นนัดเด็กไว้แล้วก็นัดผู้ปกครองไว้ก็จะรับเด็กไปด้วยครั้งหนึ่งเราออกไปก็มากที่สุดก็ 3 คน

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...การออกไปอย่างครูจะนัดกันเสาร์อาทิตย์ แต่ครูบางคนนัดหลังเลิกเรียน อย่างของกลุ่มครูนัดกัน ในครูประจำชั้นอย่างของห้องครูนี้จะใช้รถบัสไปก็พอ แต่บางชั้นจะรวมกลุ่มไป ม.1กับม.3 ไปด้วยกัน อย่างครูนี้จะไปกัน 2 คนเพราะว่าถ้ารวมกลุ่มจะช้ามากหลายวันกว่าจะเสร็จ เราจะนัดบ้างถ้าเป็นเด็กในแถบเดียวกันเราก็จะนัดเด็กไว้เหมือนให้เขาพาไปบ้านเพื่อนด้วย

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ครูก็จะนัดเด็กไว้แล้วไปกับเด็กตอนเย็น เพราะว่าบางที่เราไม่รู้จักพื้นที่ ก็จะนัดเด็กไว้ก่อนว่า เราจะไปเยี่ยมแล้วให้ผู้ปกครองอยู่บ้านด้วย

(ครู 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ครูจะไปเยี่ยมตอนเย็นหลังเลิกเรียน บางทีเราก็จะไปเจอคนที่ไม่ใช่พ่อแม่ วิธีการแก้ไขก็คือโทรไปให้โทรไปหาผู้ปกครองเองแล้วก็สอบถามข้อมูลหรือว่าไปเยี่ยมซ้ำอีกหลายๆรอบคือไม่ได้ไปกันครั้งเดียวถ้าไปตอนเย็นไม่เจอแล้วก็ต้องใช้เวลาตอนพักกลางวันไป สุดท้ายถ้าไม่เจอเราก็ต้องให้ผู้ปกครองมาหาเราที่โรงเรียนตามที่ผู้ปกครองสะดวก

(ครู 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ถ้าไปพบผู้ปกครองครั้งหนึ่งแต่ละบ้านก็จะใช้อย่างน้อยก็ 10 นาทีถึง 20 นาที

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...เราไปครั้งนึงเราก็จะอยู่ประมาณ 10-15 นาที

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ไปเยี่ยมผู้ปกครองบ้านหนึ่งก็จะนานเพราะว่าในแบบเยี่ยมบ้านมันก็จะมีการละเอียดให้ถามเรา กว่า 15 นาที

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ไปบ้านนึ่งก็จะใช้เวลาประมาณ 30 นาที

(ครู 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...เวลาในการพูดคุยกันโดยเฉลี่ยก็เร็วที่สุดก็ประมาณ 15 ถึง 20 นาที

(ครู 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ในส่วนปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน และวิธีการแก้ปัญหา พบว่าครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกัน สรุปได้ 5 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ในการสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครองเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวัดความยากจน ผู้ปกครองไม่บอกข้อมูลจริง ปกปิดข้อมูล ยกตัวอย่างเช่น ภาระหนี้สิน โดยที่เมื่อครูออกไปดำเนินงานก็ต้องอธิบายทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง และเป็นจริง ครบถ้วน จากคำกล่าวที่ว่า

...บางคนเค้าก็ไม่บอก เรื่องลงทะเบียนคนจนเพราะว่า เค้ากลัวรายได้จะเพิ่ม แต่ที่นี้ของเราจะไม่มีปัญหาเพราะถึงเค้าจะไม่บอกแต่ที่เรารู้เชิงประจักษ์ เรารู้จักบ้านเด็กทุกคน”

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ถ้าเราไม่อธิบายให้ผู้ปกครองเข้าใจ ผู้ปกครองเขาก็จะมีค่านิยมอยู่อย่างหนึ่งก็คือ เขาจะไม่บอกความจริงกับเราเขาจะไม่บอกว่าเขาไม่มีเงิน เขาจะปกปิดข้อมูล

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...มีบ้างว่าเวลาเราไปพูดกับผู้ปกครองเขาก็อาจจะไม่ให้ข้อมูลจริงมันก็จะมียกตัวอย่างเช่นตัวของหนี้สิน

(ครู 9, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

ประเด็นปัญหาที่สอง เป็นในส่วนของเรื่องการออกไปเยี่ยมบ้านแต่ไม่พบผู้ปกครอง เนื่องจากผู้ปกครองไม่อยู่บ้าน นักเรียนอยู่กับปู่ย่าตายาย พ่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด หรือออกไปรับจ้างทำงานยังไม่กลับ ซึ่งเมื่อไม่เจอผู้ปกครอง

ทำให้เกิดปัญหาประเด็นที่สาม ตามมาคือ ทำให้ไม่ได้ข้อมูล หรือได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง จากการตอบคำถามของปู่ย่าตายาย หรือผู้ปกครองที่นักเรียนพักอาศัยอยู่ด้วย

ทั้งนี้ครูได้ให้ข้อมูลการแก้ปัญหาคือ พบปะพูดคุยกับผู้ปกครองที่ดูแล เช่น ปู่ย่า ตายาย หรือคนใกล้ชิด และมีการโทรศัพท์ไปหาพ่อแม่เพื่อสอบถามข้อมูลหรือนัดพ่อแม่มาพบที่โรงเรียน จากคำกล่าวที่ว่า

...ปัญหาที่พบก็จะเป็นคือไปเราก็ไม่เจอผู้ปกครองก็ถ้าไม่เจอก็จะกลับแล้วก็ไปใหม่
อีกรอบ

(ครู 3, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ไปช่วงเย็นบางที่เราก็จะไม่เจอผู้ปกครองเพราะผู้ปกครองมาประมาณค่าๆเราก็
ต้องไปอีกทีในวันหยุด

(ครู 4, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...หนึ่ง คือบ้านที่เราไปเราไม่เจอผู้ปกครอง เราก็ต้องไปใหม่ ก็คือผู้ปกครองบางที่
เขาทำงานรับจ้างบางที่เราไปหรือช่วงเวลาที่เราไปคือไม่ตรงกัน 1 คือเขาจำเป็นจะต้อง
ออกไปรับจ้างทำให้เขาจะต้องหยุดงานเขาก็จะไม่มีรายได้ อย่างเขาจะต้องไปทำงานแต่เรา
ต้องมารอเราแล้วบางที่เราไปเขาหยุดงานไม่ได้เราก็จะไม่เจอเขาเราก็จะไม่ได้ข้อมูลอยู่แต่เด็ก

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ไปแล้วผู้ปกครองไม่อยู่ทุกๆที่เรานัดกันแล้วคือเขาคงอาจจะคิดว่าเขาต้องไปทำมา
หากินเขาก็จะไม่อยู่ บางที่เราไป ผู้ปกครองไม่อยู่ เจอแต่คนแก่เขาก็ไม่สามารถให้ข้อมูลจริงๆ
ได้ ทำให้เวลารอกข้อมูลเข้าไปแล้วก็มันก็จะคลาดเคลื่อน

(ครู 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ประเด็นที่สี่ ปัญหาการเข้าใช้งานผ่านเว็บแอปพลิเคชันไม่สะดวก เนื่องจากเว็บไม่เสถียร
และเรื่องความยุ่งยากของการใช้งาน ไม่สามารถบันทึกข้อมูลได้ และมีการปรับอยู่ตลอดเวลา และ
ประเด็นสุดท้ายประเด็นที่ห้า เรื่องของ ปัญหาการลงรายละเอียดข้อมูล ที่ครูค่อนข้างสับสนว่าควรจะ
กรอกข้อมูลลงในระบบอย่างไร เช่นเรื่องของรายได้ จำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้าน เป็นต้น ซึ่งข้อมูลจาก
ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวว่า

...การกรอกข้อมูลก็จะมีปัญหาตรงที่ ต้องกรอกมีความละเอียดเยอะเลย เพราะว่า จะต้องหาอายุของคนที่อยู่ในบ้าน เพราะว่าคนที่อยู่ในทะเบียนบ้านเค้าก็ไปทำงานกรุงเทพ ทำให้เราสับสนว่าเรื่องการกรอกข้อมูลว่า เค้าคนที่อยู่ในบ้านหรือคนที่อยู่ในทะเบียนบ้าน

(ครู 5, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...เราก็จะอธิบายจริงๆ อย่างเช่นพ่อแม่ส่งเงินมาให้เราก็จะมาตีเฉลี่ยว่าอย่างเช่น ส่งมา 5,000 บาทในบ้านมีกี่คนเราก็จะมาตีเฉลี่ย เอาของแต่ละคนจะได้เท่าไรซึ่งก็จะทำให้ รายได้เขาน้อยลง เพราะว่ามันมีหลายคนอยู่แต่ว่าคนส่งเงินมาให้คนเดียว คนแกก็ได้เบี้ยเลี้ยง คนแก่ เราก็จะมาตีเฉลี่ยให้เอารายได้ของคนเดียวมารายได้ทั้งหมด พอเสร็จแล้วอย่างนี้จะ ได้”

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

4. ด้านผลผลิต

จำนวนนักเรียนที่ได้รับการคัดกรอง พบว่า ทั้ง 2 โรงเรียน คัดกรองนักเรียนได้ 100% กล่าวคือ สามารถคัดกรองนักเรียนได้ทั้งหมดทุกคน จากข้อมูลที่ผู้บริหารทั้ง 2 โรงเรียนได้กล่าวไว้ว่า “เราคัดกรอง 100 %” ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน จำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุน จากข้อมูล ในปี 2561 ภาคเรียนที่ 1 ทั้ง 2 โรงเรียน มีจำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนอยู่ที่ ร้อยละ 46 และร้อยละ 50 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด ซึ่งมากกว่าปี ก่อนหน้า คือปี 2560 ซึ่งจากการจากการสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจในการลงข้อมูล และการลงข้อมูลไม่ครบถ้วนของคุณครู ซึ่งในปี 2560 เป็นปีแรกที่ได้เริ่มใช้ระบบในการช่วยในการบันทึกข้อมูลนักเรียน ครูยังไม่เข้าใจการลงข้อมูล และไม่มีการนิเทศการใช้ระบบใดๆ ทำให้ ใน ปี2560 โรงเรียนได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนน้อยกว่าที่โรงเรียนคาดหวัง จากข้อมูลสัมภาษณ์ ที่กล่าวว่า

...ปีแรกไม่มีการเรียกไปอบรมเลย มาถึงก็ให้กรอกเลย ก็มีเป็นคู่มือส่งมาให้แล้วก็มี หนังสือราชการมาว่าให้กรอกมีรหัสมาให้ แจ้งรหัสมาแล้วก็บอกว่าระบบจะเปิดเมื่อนั้นเมื่อนี้

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

ต่อมาในปี 2561 มีการจัดนิเทศ วิทยุไอคอลล ครูพร้อมกันทั่วประเทศ และครูเข้าใจการลงข้อมูลมากขึ้นทำให้โรงเรียน ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนที่มากขึ้น แต่ก็น้อยกว่าที่โรงเรียนคาดหวังไว้ว่าจะได้ และถ้านำมาเทียบกับร้อยละ หรือโควตา แบบเดิมที่เคยได้รับก็ได้คือเท่าๆกัน

นอกจากนี้ยังพบว่า โดยที่ครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของลักษณะการใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนให้กับนักเรียนตามรายชื่อที่ได้รับการคัดกรอง ซึ่งมีปัญหาประเด็นแรกและประเด็นหลัก คือ รายชื่อนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุน ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายหรือเป็นนักเรียนที่ยากจนจริงๆ อย่างที่ครูคาดหวังและสังเกตจากสภาพความเป็นจริงของนักเรียนที่รับผิดชอบ ซึ่งไม่สอดคล้องและยังไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรอง นักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนยังมีบางส่วนที่ไม่ได้ยากจนจริงอย่างที่โรงเรียนคาดหวัง ซึ่งไม่สอดคล้องหรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ จะเห็นได้จากข้อมูลที่ครูกล่าวไว้ว่า

...ไม่ตรงซะทีเดียวเพราะว่าบางคนจริงๆแล้วเขาอาจจะมีย่านที่ดีแต่เป็นบ้านที่ปู่ย่าตายายที่ทำมาให้นานแล้วแต่ปัจจุบันนี้มันยังมีสภาพที่ติดอยู่ แต่ก็เวลาที่เราย้ายรูป กรอกข้อมูลไป แต่เค้าจน แล้วเค้าก็ไม่ได้ อย่างบางคนที่ยังครอบครัวพอจะมีรายได้เค้ากลับได้

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ก็ไม่จริงทุกคนเพราะว่าอย่างห้องครูที่ครูส่งไปก็ส่งไปจะมีสัก 10 กว่าคนที่จนจริงได้มา 4 บางทีคนที่ตกไปหรือไม่ได้เราอยากให้ได้ ในสภาพที่เราเป็นเพื่อนแต่ก็ไม่ได้ ประวัติข้อมูลที่เราส่งไปของนักเรียนแทบจะไม่แตกต่างกันเลยแต่เราก็ไม่รู้จะทำไงเขาถึงไม่ได้

(ครู 8, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...บางทีคนที่ไม่ได้เมื่อเอาไปเปรียบเทียบกับคนที่ได้คนที่ไม่ได้เนี่ยจนกว่า คือคนที่ได้เขาไม่ได้รวยแต่คนที่ไม่ได้เนี่ยคือจนกว่าแต่เขาก็ไม่ได้ ครูก็ไม่เข้าใจเหมือนกันว่าเขาเลือกยังไงระบบเขาทำยังไงก็เพราะว่ามันก็ไม่ใช่ว่าครูเลือกไปครูคัดกรองให้ 100% ซึ่งรายได้ในบ้านมันก็จะใกล้เคียงกันหมดเลยในห้อง

(ครู 9, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

ประเด็นปัญหาที่สองที่ตามมาคือ เมื่อมีรายชื่อ ทำให้มี ผลกระทบต่อนักเรียนและโรงเรียน คือ ในส่วนของนักเรียนนั้น กลุ่มที่ได้รับเงินอุดหนุนไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายทำให้ไม่สามารถอุดหนุนเงินให้กับนักเรียนที่ยากจนจริงได้

นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่า ครูส่วนใหญ่ยังให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า เรื่องของผลกระทบจากการที่นักเรียนที่ได้รับการอุดหนุนไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย คือ ในส่วนของตัวโรงเรียนเอง ได้รับผลกระทบจากทั้ง ภายนอกและภายในโรงเรียน คือ ภายนอกเสียงสะท้อนจากผู้ปกครองนักเรียนในเรื่องของความสงสัยว่าทำไมลูกหลานถึงไม่ได้ เนื่องจาก ผู้ปกครองรู้จักกันและในบริบทของ

พื้นที่และฐานะก็ไม่แตกต่างกันเท่าไร ทำให้ผู้ปกครองมีความสงสัยในการคัดกรองของโรงเรียน ส่วนผลกระทบภายในตัวของโรงเรียน คือ ปัญหาได้การจัดสรรเงินให้นักเรียน ในเรื่องของประเด็นที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำกันของนักเรียนที่ได้รับจัดสรรเงินอุดหนุนกับนักเรียนที่ไม่ได้รับการจัดสรร เนื่องจาก การมีรายชื่อเข้ามาทำให้จัดสรรให้ได้เฉพาะรายนั้นๆ เท่านั้น ทั้งๆที่จริงๆแล้ว ในบริบทพื้นที่ของโรงเรียน นักเรียนมีฐานะที่ไม่แตกต่างกันมากนัก คำกล่าวที่ว่า

...มีปัญหาในเรื่องของการจัดสรร อย่างที่ครูบอก จนไม่แตกต่างพอจะบอกรายชื่อมา คนที่ไม่ได้ก็จะสงสัยว่าทำไมฉันไม่ได้ผู้ปกครองก็มีปัญหาที่โรงเรียนก็หาว่าทำไมไม่เท่าเทียมกัน

(ครู 6, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ผู้ปกครองถ้าให้มาเป็นรายบุคคลเด็กคนนึงได้ เด็กอีกคนไม่ได้ทั้งๆที่ฐานะแตกต่างกันนิดเดียวคนนี้ได้ตลอดปีนึ่ง 3,000 บาท อีกคนนึงไม่ได้สักบาท ทางโรงเรียนก็มีปัญหาคือผู้ปกครองมาต่อว่าโรงเรียนว่าทำไมถึงเป็นแบบนี้ทำไมเขาถึงไม่ได้ เกิดจากการกรอกข้อมูลยังไง ของโรงเรียนหรือเปล่า

(ครู 7, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...มีปัญหาคือ คือจริงๆแล้วยากจนของเด็กในบริบทของแถวโรงเรียนมันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญมันใกล้เคียงกันมากแต่ที่นี้พอให้มาเป็นคนมันก็จะเกิดความเหลื่อมล้ำกัน ก็คืออย่างมัธยมจะได้ปีนึ่ง 3,000 บาท แต่กับอีกคนนึงไม่ได้เลย

(ครู 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

จากประเด็นปัญหาข้างต้น ทำให้ครูมีความคิดเห็นในการเปรียบเทียบลักษณะการใช้เงินจัดสรรเงินแบบเดิมที่จัดสรรเงินมาให้โดยไม่ระบุรายชื่อ ที่ให้เป็นโควตา โดยที่ครูผู้บริหารให้ความเห็น และให้ข้อเสนอแนะว่า แบบเดิมนั้นดีกว่า เนื่องจากง่ายในการจัดสรรเงินให้เด็กได้ทุกคนเท่าเทียมกัน และถูกต้องตรงกลุ่มเป้าหมายมากกว่า ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ซึ่งฐานะของผู้ปกครองและข้อมูลของนักเรียนในเชิงประจักษ์ อีกทั้งยังสามารถจัดสรรในสิ่งที่จัดสรรให้ได้เหมาะสมกับความต้องการของเด็กมากที่สุด จากคำกล่าวที่ว่า

...โดยส่วนตัวแล้วคิดว่าอันเก่าดีกว่าเพราะว่าระบบเก่าเนี่ยมันเป็นยอดเงินมาให้โดยที่ไม่ได้ให้รายชื่อเด็กมาคือมันจะให้มันเป็นเปอร์เซ็นต์โควตาของโรงเรียน ได้ยอดเงินมาانهครูก็จะรู้ว่าเด็กคนไหนยากจนเพราะว่าครูใกล้ชิดกับนักเรียนก็จะสามารถจัดไปให้เด็กยากจนได้ แต่ที่นี้พอระบบใหม่ มันมีรายชื่อเราก็จะเอาเงินไปให้คนที่ยากจริงๆไม่ได้

(ผู้บริหาร 1, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

...ถ้าสะดวกสำหรับโรงเรียน แบบเก่าเพราะโรงเรียนจะรู้ข้อเท็จจริงของเด็ก เพราะว่าครูก็จะติดตามเด็กแล้วก็เรารู้ความจำเป็นของเด็กจริงๆ ความจำเป็นของเด็กแต่ละคน อย่างเช่นบ้านคนนี้เขาก็ต้องการเงินค่ารถ แต่เด็กอีกคนบ้านอยู่ใกล้ แต่เขาจนจริงๆเขาก็ต้องการเงินที่จะไปซื้ออาหารหรืออุปกรณ์ต่างๆ ชุดนักเรียน ชุดพละ ซึ่งตอนนั้นเราสามารถระบุไปได้เลยว่าเด็กคนนั้นจะต้องเอาเงินส่วนนี้ไปทำอะไร สำหรับอันใหม่เนี่ยจะเป็นปัญหากับโรงเรียนเพราะว่ามันมีรายชื่อของนักเรียนมาอย่างเด็กที่อยู่บ้านไกลเราอยากได้ค่ารถเราก็จ่ายลำบาก บางทีคนที่บ้านไกล ยากจนแต่ไม่ได้เข้าเกณฑ์ แล้วเขาไม่ได้งบประมาณช่วยเหลือสำหรับนักเรียนยากจนเขาก็จะไม่มีสิทธิ์ได้เงินจำนวนนี้เขาก็ต้องจ่ายค่ารถเอง แต่ถ้าเงินจำนวนนี้ไม่ระบุชื่อมาเราก็สามารถจัดสรรให้นักเรียนได้ แต่ตอนนี้มันให้ไม่ได้ต้องให้ตามรายชื่อเท่านั้น จะให้เด็กคนอื่นก็ไม่ได้ทั้งๆ ที่เด็กคนอื่นก็มีความจำเป็นเหมือนกันฐานะใกล้เคียงกัน แต่เขาก็ไม่ได้มันก็จะเกิดปัญหา”

(ผู้บริหาร 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 28 กันยายน 2561)

...ครูอยากจะให้ใช้ระบบเดิมคือจะให้สามารถตรวจสอบได้ ถ้ากลัวโรงเรียนจะทุจริต หรืออะไร ก็เอาการตรวจสอบเข้ามา มาจับที่โรงเรียน ครูอยากให้เห็นลักษณะที่ถ่วงง่าย เพราะว่าโรงเรียนเป็นผู้ที่รู้เบื้องลึกเบื้องหลังของตัวนักเรียนมากที่สุดแล้วก็ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุดรู้ปัญหาของเด็ก

(ครู 2, ผู้ให้สัมภาษณ์, 27 กันยายน 2561)

ทั้งนี้กระบวนการคัดกรองได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียน เช่นกันคือ 1. นักเรียนได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือ ในเรื่องค่าใช้จ่าย 2. โรงเรียนสามารถนำข้อมูลมาใช้ต่อยอดเพิ่มเติมได้ และมีความละเอียดมากขึ้น อัปเดตตลอดเวลา 3. ได้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงจากผู้ปกครอง 4. ได้ดูแลเด็กและใกล้ชิดกับผู้ปกครองได้มากขึ้น ซึ่งทำให้ง่ายต่อการทำงานในเรื่องอื่นๆของครูต่อนักเรียน และผู้ปกครองต่อโรงเรียนอีกด้วย

ผลการวิเคราะห์แบบสอบถาม

ผลจากด้านทั้ง 4 ด้าน ในส่วนของแบบสอบถาม วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นั้น สามารถแสดงได้ดังนี้

ตาราง 9 แสดงผลการเป็นเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณ

ข้อ	ด้าน	ระดับความคิดเห็น		
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สรุป
ด้านบริบท				
1	ความชัดเจน และเหมาะสมของ วัตถุประสงค์ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน	4.16	0.69	มาก
2	ความเป็นไปของวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อให้ได้นักเรียนที่ยากจนจริงตรงกลุ่มเป้าหมาย และสามารถติดตามช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง	4.26	0.65	มาก
3	ความสำคัญของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น	4.16	0.69	มาก
ด้านปัจจัยนำเข้า				
4	เกณฑ์กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความชัดเจน	3.79	0.79	มาก
5	บุคคลที่ทำหน้าที่คัดกรองมีความเหมาะสม	4.00	0.75	มาก
6	ช่วงระยะเวลากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมีความเพียงพอ	3.79	0.85	มาก
7	สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนเหมาะสม	3.58	0.69	มาก
8	เกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนในปัจจุบันมีความเหมาะสม	3.84	0.83	มาก
9	ค่าใช้จ่ายที่รัฐจัดสรรให้เพื่อการดำเนินกระบวนการคัดกรองเหมาะสม	3.11	0.99	ปานกลาง
ด้านกระบวนการ				
10	ขั้นตอนกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เหมาะสม	3.53	0.84	ปานกลาง
11	ความเหมาะสมของจำนวนนักเรียนที่ท่านต้องรับผิดชอบคัดกรองมีความเหมาะสม	3.74	0.65	มาก
12	การนิเทศกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมีเหมาะสม	3.74	0.73	มาก

ข้อ	ด้าน	ระดับความคิดเห็น		
		ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สรุป
ด้านผลผลิต				
13	จำนวนนักเรียนที่ได้รับจากกระบวนการคัดกรอง ตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง	3.21	0.92	ปานกลาง
14	จำนวนนักเรียนที่ได้รับเลือกจัดสรรเงินอุดหนุนตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง	3.26	0.93	ปานกลาง
15	กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน	3.74	0.73	มาก
16	กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนทำให้เกิดสามารถคัดกรองนักเรียนยากจนได้อย่างแท้จริง	3.84	1.07	มาก
รวม		3.73	0.49	มาก

จากตาราง 9 พบว่า ระดับผลการประเมินความคิดเห็นในด้านต่างๆ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นด้าน จะเห็นว่า ด้านบริบท ผลการประเมินความคิดเห็น ความชัดเจน ความเหมาะสม การกำหนดเป้าหมาย และความเป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ครูส่วนใหญ่เห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุดที่ ค่าเฉลี่ย 4.16 4.26 และ 4.16 ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์

ด้านปัจจัยนำเข้า ความคิดเห็นเรื่องของเกณฑ์กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความชัดเจน บุคคลที่ทำหน้าที่คัดกรองมีความเหมาะสม ช่วงระยะเวลากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมีความเพียงพอ สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนเหมาะสม และ เกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนในปัจจุบันมีความเหมาะสม ครูส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีเหมาะสมในระดับมากที่สุดที่ ค่าเฉลี่ย 3.79 , 4.00 , 3.79 , 3.58 และ 3.84 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าในเรื่องเกณฑ์กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความชัดเจน มีไม่สอดคล้องกับผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ เนื่องมาจากครูให้ความเห็นเพียงในส่วนของการเพิ่มหลักเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนที่มีความละเอียด ชัดเจนขึ้น มากกว่าการมีรายได้เพียงอย่างเดียว

เป็นที่น่าสนใจว่ามีความคิดเห็นในเรื่องความคิดเห็นว่าค่าใช้จ่ายที่รัฐจัดสรรให้เพื่อการดำเนินกระบวนการคัดกรองเหมาะสม มีความคิดเห็นว่ายู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.11 ดำเนินงาน และระดับความคิดเห็นด้านกระบวนการ ความคิดเห็นว่าขั้นตอนกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง ที่ ค่าเฉลี่ย 3.53 ระดับความคิดเห็นเรื่องจำนวน

นักเรียนที่ได้รับจากกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง และจำนวนนักเรียนที่ได้รับเลือกจัดสรรเงินอุดหนุนตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 3.21 และ 3.26 ตามลำดับ จะเห็นได้ถึงการมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบได้กระบวนการดำเนินงานที่มีปัญหาอยู่หลายประเด็น ทั้งเกณฑ์การคัดกรองและปัญหาการลงข้อมูลของคุณครู ทำให้ส่งผลต่อถึงผลจำนวนนักเรียนที่ได้รับการคัดกรองไม่เป็นไปอย่างที่โรงเรียนคาดหวัง เนื่องจากโรงเรียนเห็นว่านักเรียนเกือบทั้งหมดมีสถานะยากจน

บทที่ 5

บทสรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาศึกษาสามารถประเมินตามกรอบการประเมินได้ ดังนี้

1.ด้านบริบท พบว่าผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ มีความเห็นที่สอดคล้องกัน ว่าวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความเหมาะสมดี อาจเนื่องจากการกำหนดวัตถุประสงค์มีความสอดคล้องกับปัญหาหลักของการคัดกรองนักเรียนยากจนคือการไม่มีสารสนเทศที่สามารถใช้คัดกรองนักเรียนยากจนที่ตรงกลุ่มเป้าหมายและมีสภาพจน ทั้งนี้ถึงแม้กระบวนการคัดกรองนักเรียนจะมีการติดตามที่แม่นยำมากขึ้น แต่ครูและผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่าในทางปฏิบัติ ไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้จริงตรงตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากสาเหตุของการออกกลางคันมาจากตัวนักเรียนที่ต้องการหยุดเรียนเอง จากความจำเป็นของทางครอบครัวนักเรียน และเนื่องจากการติดตามในระบบคัดกรองนักเรียนยากจนคือการลงเวลาเข้าห้องเรียนของนักเรียนเพียงเท่านั้น อีกทั้งยังทำให้มีการทำงานทับซ้อนกันของครู เพิ่มขึ้น เนื่องจากโรงเรียนมีกระบวนการติดตามของโรงเรียนเองอยู่แล้วในเรื่องของการลงเวลาเข้าเรียน ทำให้ครูมีการทำงานซ้ำซ้อน เป็นการเพิ่มภาระงานให้กับครู

2.ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นที่ตรงกัน เรื่องของเกณฑ์การคัดกรองมีความชัดเจนมากขึ้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างเกณฑ์ในการคัดกรองแบบเดิมก่อนปี 2560 ที่ใช้เกณฑ์ในการจัดสรรเงินอุดหนุนด้วยรายได้เพียงอย่างเดียว กับ การเพิ่มเกณฑ์ ในปี 2560 ครูส่วนใหญ่เห็นว่าเกณฑ์ที่ออกมาเพิ่มไม่ใช่รายได้เพียงอย่างเดียวทำให้การคัดกรองนักเรียนมีความชัดเจนขึ้นทั้งในเรื่องของข้อมูล และการพิจารณาความยากจนของเด็กนักเรียนและครอบครัว อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของแต่ละเกณฑ์ พบว่ายังไม่สามารถสะท้อนถึงความยากจนของเด็กนักเรียนและครัวเรือนได้จริง กล่าวคือเกณฑ์อาจจะไม่ได้สะท้อนถึงความยากจนที่แท้จริง โดยเฉพาะในบริบทของความเป็นชนบท ที่ประชาชนมักจะมีที่อยู่อาศัย มีที่ดินทำกินมากกว่า 1 ไร่ แต่เป็นมรดกตกทอด และอยู่กับในลักษณะครอบครัวใหญ่ ที่ดินอาจจะไม่ได้ใช้ประโยชน์ในการหารายได้ ตลอดจนบ้านไม่มีความถาวรมากนักเพราะใช้วัสดุในท้องถิ่นเพื่อลดต้นทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ (2563) พบว่าเงื่อนไขด้านสภาพที่อยู่อาศัยสามารถคัดกรองนักเรียนยากจนได้มากที่สุด แต่มีข้อจำกัดกรณีสภาพบ้านที่อาจไม่สามารถสะท้อนความยากจนของตัวนักเรียนได้ เพราะมีนักเรียนบางกลุ่มอาศัยกับญาติที่มีบ้านหลังใหญ่โต หรือมีปัจจัยด้านวัฒนธรรมอย่างชนเผ่าม้งที่นิยมสร้างบ้านด้วยไม้ไผ่และวัสดุธรรมชาติ ทำให้แม้สอดคล้องกับเงื่อนไข แต่ไม่ได้มีสถานะยากจนจริง ยานพาหนะอาจจะไม่ใช่เกณฑ์ที่เหมาะสมเช่นกัน เนื่องจาก

ในปัจจุบัน รถ ถือเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพ ซึ่งอาจได้มาจากการกู้ยืมเงินมาซื้อหรือใช้การผ่อนชำระ

ในส่วนของเกณฑ์รายได้ พบว่าครูส่วนใหญ่ให้ความเห็นสอดคล้องกันเรื่องของการได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงของรายได้จากผู้ปกครอง จากข้อค้นพบในเรื่องของปัญหาในการให้ข้อมูลได้ตรงความเป็นจริง เพราะว่าบางที่ผู้ปกครองไม่ได้มีรายได้ที่แน่นอน เป็นการรับจ้างวันต่อวันจึงไม่สามารถบอกรายได้ของตนเองได้ และยังมีในส่วนของผู้ปกครองของเด็กนักเรียนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ อยู่กับปู่ย่าตายาย ซึ่งพ่อแม่ส่งเงินมาให้แทน ซึ่งก็ไม่สามารถบอกรายได้ที่แน่นอนได้เช่นกัน ทำให้เกิดเป็นปัญหาด้านการได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง สอดคล้องกับ ผลงานวิจัยของ ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์ อ้างถึงใน กานต์ธีรา ภูริวิกรัย (2560) พบว่า ปัญหาหนึ่งที่พบคือ คำถามเรื่องรายได้เป็นคำถามที่หาคำตอบได้ยาก เนื่องจากบางครัวเรือนทำงานช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ประกอบอาชีพรับจ้าง มีความไม่แน่นอน ในแต่ระปีรายไม่เท่ากัน และเมื่อสอบถามรายได้ของผู้ปกครอง เราพบว่าเด็กส่วนใหญ่ เกิน ร้อยละ 20 ถึง ร้อยละ 30 ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ อยู่กับตายาย อยู่ที่วัด หรืออยู่ที่มูลนิธิก็มี ทำซึ่งทำให้ยากต่อการประเมินรายได้ ของผู้ปกครอง

ในส่วนปัจจัยด้านระยะเวลาการคัดกรอง พบว่า ครูมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ครูส่วนใหญ่ เห็นว่าการดำเนินการค่อนข้างสั้นและต้องรอเวลาเปิดปิดของระบบทำให้ไม่สะดวก และในด้านของอุปกรณ์ในการลงบันทึก ครูให้ความเป็นตรงกันว่า บางครั้งเว็บแอปพลิเคชันไม่สามารถใช้งานได้ และเพื่อให้ง่ายต่อการทำงาน ทางโรงเรียนจะใช้แบบเยี่ยมบ้านของโรงเรียน แล้วมาลงข้อมูลภายหลัง เนื่องจากบริเวณพื้นที่บ้านนักเรียน มีปัญหาเรื่องของสัญญาณโทรศัพท์ ประกอบกับปัญหาเรื่องความไม่ชำนาญในการใช้อุปกรณ์ของครู ตลอดจนปัญหาด้านความรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศไม่เท่ากันทำให้ครูที่มีอุปสรรคในการลงข้อมูลผ่านเว็บแอปพลิเคชันระบบใหม่ ปัจจัยหนึ่งอาจจะป็นด้วยอายุของครู งานศึกษาสภาพปัญหาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษาของ สถานศึกษาของ อมรรรัตน์ จินดา (2558, หน้า 96-98) พบว่า อายุ ประสบการณ์การสอน และตำแหน่งของครูผู้สอน ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินการด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแตกต่างกัน และขนาดของสถานศึกษายังมีผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา ในสถานศึกษาขนาดเล็ก และขนาดกลาง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และทักษะด้านการจัดการ การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสารสนเทศ

ส่วนของต้นทุนค่าใช้จ่ายในการคัดกรองนักเรียนอยากจน ของครู 1 คน ต่อหนึ่งนักเรียน 1 คน คุณครูมีค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าเสียโอกาสจากการใช้เวลาออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน และรองลงมาเป็นค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการไปบ้านนักเรียน โดยที่ รถที่ใช้จะเป็นรถส่วนตัวของครู ซึ่งส่วนใหญ่ครูไม่ได้คิดค่าใช้จ่ายเนื่องจากเป็นหน้าที่ของคุณครูอยู่แล้วที่ต้องออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน โดย ต้นทุนเฉลี่ยต่อครู 1 คนต่อเด็ก 1 คนอยู่ที่ 59.65 บาท ทั้งนี้ต้นทุนส่วนนี้เป็นเพียงต้นทุนใน

ขั้นตอนของการออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อสอบถามข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งการคัดกรองนักเรียน เท่านั้น ยังมีส่วนของต้นทุนที่ใช้ในการเยี่ยมชมการดำเนินงานทั้งกระบวนการเพิ่มเติม ซึ่งพบว่าการดำเนินงานนอกเหนือจากการเยี่ยมบ้านส่วนใหญ่อยู่ในโรงเรียนและเป็นช่วงเวลางาน จะไม่เกิดเป็น ต้นทุนค่าเสียโอกาสเพิ่มเติม เนื่องจากเป็นการทำงานในหน้าที่ของครูผู้สอน และในส่วนของค่าใช้จ่าย ที่รัฐจัดสรรให้เพื่อการดำเนินการในการ พบว่า รัฐบาลไม่มีการสนับสนุนให้

การคำนวณต้นทุนข้างต้น คำนวนจากกลุ่มเป้าหมายในบริบทโรงเรียนขยายโอกาส ที่อยู่ ชนบท นั่นคือโรงเรียนสังกัด สพฐ.ที่ตั้งอยู่ในชนบทห่างไกล ที่ขยายชั้นเรียนเพื่อรองรับประชากรใน ้วยเรียนให้ได้เรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับจึงได้ขยายชั้นเรียนในสถานศึกษาในพื้นที่ พิเศษ ได้แก่ พื้นที่กันดาร ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก พื้นที่สูงที่ไม่มีถนน หรือบนเกาะ ทำให้นักเรียนส่วนใหญ่ จึงอยู่ใกล้โรงเรียน จากข้อมูลระยะทางบ้านนักเรียนที่ไกลที่สุดคือ 10 กิโลเมตรเท่านั้น ดังนั้นเมื่อ พิจารณาด้านทุนในการคัดกรองนักเรียน 1 คน จึงอาจมีแตกต่างกันด้วยบริบทของโรงเรียนนั้นๆด้วย

ซึ่งบางพื้นที่ที่มีความเป็นเมือง ที่นักเรียนอยู่ห่างไกล หรือมาจากต่างจังหวัดเพื่อมาเรียนใน เขตอำเภอเมือง หรือพื้นที่ที่เป็นบริบทเฉพาะ เช่น พื้นที่ภูเขาสูง ภาระเรื่องค่าเดินทางอาจจะ เป็น ประเด็นทำให้ครูมีภาระเพิ่มขึ้น

และอีกทั้งต้นทุนที่ได้เป็นต้นเฉลี่ยของครู ที่รับผิดชอบนักเรียน การรับผิดชอบจำนวน นักเรียนที่ต้องคัดกรองเยี่ยมบ้านเฉลี่ยอยู่ที่ครู 1 คน ต่อนักเรียน 20 คน เมื่อคำนวณจากการไปเยี่ยม บ้านจนครบทุกคน คือมีเฉลี่ยสูงถึง 1,193 บาทต่อครู 1 ในในการออกไปเยี่ยมบ้านนักเรียน ใน 1 ภาค เรียน ซึ่งอาจจะเป็นการะทางการเงินของครูได้ โดยเฉพาะในกรณีที่บ้านนักเรียนอยู่ใกล้กัน และครูมี จำนวนนักเรียนที่รับผิดชอบมาก อาจจะเป็นส่วนต้นทุนผันแปรที่รัฐบาลหรือกระทรวงศึกษาธิการ อาจจะพิจารณาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้ต่อไป

3. ด้านกระบวนการดำเนินงานของครูส่วนใหญ่จะทำในช่วงนอกเวลาราชการ หรือช่วง พักเที่ยงโดยใช้รถส่วนตัว ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่พบประกอบไปด้วย การเข้าถึงเว็บแอปพลิเคชัน ระบบใหม่ การสอบถามข้อมูลที่อาจจะมีการปกปิดข้อมูล เช่น ข้อมูลหนี้สิน การไม่พบผู้ปกครองเมื่อ ไปเยี่ยมบ้าน หรือพบแต่ผู้ที่ไม่สามารถให้ข้อมูลได้ และอีกประเด็นคือปัญหาการลงรายละเอียดข้อมูล ที่ช่วงการเริ่มดำเนินการมีความสับสนในรายละเอียดที่ครูต้องรวบรวมและส่งข้อมูลให้ส่วนกลาง

ด้วยกระบวนการคัดกรองกำหนดให้มีการไปเยี่ยมบ้าน 100% ดังนั้นจึงมีความเกี่ยวข้องกับ ภาระงานที่เพิ่มขึ้นของครูค่อนข้างมาก อย่างไรก็ตามผลจากการศึกษาพบว่า กระบวนการคัดกรอง เพิ่มภาระงานให้ครูเพียงเล็กน้อยเท่านั้น บางท่านเห็นว่าไม่เป็นภาระที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากเป็นหน้าที่ที่ ต้องทำอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อไปเยี่ยมบ้านนักเรียนก็เพียงขอข้อมูลเพิ่มเติมเท่านั้น และทำให้ครูได้รู้จักและ เข้าใจนักเรียนได้มากขึ้น ถึงสภาพปัญหา ส่งผลทางอ้อมถึงการป้องกันปัญหาอื่นๆของนักเรียน

4. ด้านผลผลิต จากผลการจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่นักเรียนยากจน พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ได้เป็นนักเรียนที่ยากจนจริงๆ อย่างที่ครูคาดหวัง ถึงแม้ว่าจะมีการเยี่ยมบ้านและมีการบันทึกข้อมูลคัดกรองนักเรียนได้ ครบ 100 % ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด เนื่องด้วยเกณฑ์ที่ไม่สามารถสะท้อนถึงความยากจนในพื้นที่ และการใช้การวัดแบบ PMT ที่ครูอธิบายได้ยากเพราะเป็นผลจากส่วนกลาง ทำให้ลำบากในการดำเนินการในพื้นที่ แต่ต่อมาจากข้อมูลการจัดสรรเงินอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน มีการจัดสรรที่ตรงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ซึ่งจากข้อมูลจำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนของโรงเรียน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา ปี 2560 ทั้ง 2 โรงเรียน ได้รับเงินอุดหนุนที่แตกต่างกันอย่างมา คือ โรงเรียน ที่บ้านยางเมือง มีนักเรียนได้รับการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนปัจจัยพื้นฐาน คิดร้อยละ 16.15 ของนักเรียนทั้งหมด แต่โรงเรียนวัดปากน้ำมีนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุน ร้อยละ 50 จากนักเรียนทั้งหมด ต่อมาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2561 มีจำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนมีความใกล้เคียงกัน คือโรงเรียนบ้านยางเมือง มีนักเรียนที่ได้รับเงินอุดหนุน อยู่ที่ ร้อยละ 46 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมด และ โรงเรียนวัดปากน้ำ อยู่ที่ ร้อยละ 50 ของนักเรียนทั้งหมด ซึ่งมากกว่าปี ก่อนหน้า ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความชำนาญขึ้นของครูในการรวบรวมส่งข้อมูลในเวปแอปพลิเคชันระบบใหม่ ด้วยในปี พ.ศ. 2561 มีการมีการนิเทศ อบรม และจัดสรรคู่มือการใช้ระบบ ให้คุณครูเข้าใจระบบการคัดกรองมากขึ้น อาจส่งผลให้โรงเรียนได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนที่มากขึ้น ทั้งนี้ก็ยังคงน้อยกว่าที่โรงเรียนคาดหวังไว้ว่าจะได้

และเมื่อนำมาเทียบกับร้อยละ หรือโควตา แบบเดิมที่เคยได้รับ พบว่าจำนวนแม่เงินจัดสรรได้รับ จะเป็นสัดส่วนต่อนักเรียนทั้งหมดไม่ต่างกันมากนัก จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานข้อมูล ในช่วงกว่า 5 ปีที่ผ่านมาการจัดสรรเงินอุดหนุนได้มีสัดส่วนที่มากขึ้น โดยในปี 2560 จำนวนนักเรียนที่ได้รับการจัดสรรเงินอุดหนุนเพียงประมาณร้อยละ 50 ปัจจุบันปี 2565 ได้รับการจัดสรร 100% โดยมีการปรับใช้เกณฑ์ใหม่เพิ่มเติมในการคัดกรองนักเรียนยากจน ตั้งแต่ปี 2563 จากคู่มือปฏิบัติงานสำหรับสถานศึกษาของสำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษาและกองทุนเสมอภาคเพื่อการศึกษาแบบมีเงื่อนไข (2565) มีปรับรายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนของเกณฑ์ลักษณะที่อยู่อาศัย ในเรื่องของวัสดุที่ใช้ทำพื้นบ้าน ฝาบ้าน หลังคา เกณฑ์ที่ดินทำกิน ปรับเป็นเกณฑ์การใช้ที่ดินทำการเกษตรได้ หรือไม่ทำการเกษตร รวมถึงที่ดินเช่า และเกณฑ์เรื่องของยานพาหนะในครัวเรือนที่มีการเพิ่มเติม ประเภทของพาหนะที่ใช้ อายุการใช้งานของพาหนะ ซึ่งสอดคล้องตามประเด็นปัญหาที่พบจากการวิจัยในส่วนของเรื่องเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจน

จากประเด็นปัญหา การจัดสรรเงินอุดหนุนไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายไม่เป็นนักเรียนยากจนที่แท้จริง ส่งผลต่อความกังวลและข้อสงสัยของผู้ปกครองนักเรียนในกระบวนการคัดกรอง และส่วนของโรงเรียนมีปัญหาในเรื่องของลักษณะการจ่ายเงินการจัดสรรเงินให้นักเรียน เนื่องจาก การมีรายชื่อเข้า

มาทำให้จัดสรรให้ได้เฉพาะรายนั้นๆ เท่านั้น ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้ว ในบริบทพื้นที่ของโรงเรียน นักเรียนมีฐานะที่ไม่แตกต่างกันมาก ในส่วนนี้ผู้บริหารให้ความเห็นว่า เมื่อเปรียบเทียบการจัดสรรเงินแบบเดิมที่จัดสรรเงินมาให้โดยไม่ระบุรายชื่อที่ให้เป็นโควตา แบบเดิมนั้นดีกว่า เนื่องจากง่ายในการจัดสรรเงินให้เด็กได้ทุกคนเท่าเทียมกัน และถูกต้องตรงกลุ่มเป้าหมายมากกว่า ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษา มีความสอดคล้องกับ ผลการศึกษาการคัดกรองความยากจน ในส่วนของกลุ่มอื่นๆ คือ งานวิจัยของกองทุนให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ของ สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ (2550) ที่พบว่า กยศ. ไม่สามารถเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของผู้มีรายได้น้อยได้มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เนื่องจากมีความผิดปกติในวิธีการจัดสรรเงินกู้โดยเฉพาะนักศึกษายากจนจริง ๆ ไม่ได้รับเงินเช่นเดียวกับงานศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ (2551) และ งานศึกษา สมชัย ฤชุพันธุ์ และ ชลธาร วิศรุตวงศ์ (2544) พบว่า ปัญหาของการคัดกรองความยากจนคือ กระบวนการคัดกรองไม่สามารถคัดกรองความยากจนได้อย่างแท้จริง ทำให้เงินอุดหนุนไม่ตรงตามกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ไม่สามารถดูแลและติดตาม เงินอุดหนุนนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีการกำหนดการคัดกรองที่ไม่เหมาะสม

จากงานศึกษาเกี่ยวกับบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งมีเกณฑ์การคัดกรองผู้มีสิทธิได้รับบัตรสวัสดิการ คือ รายได้ไม่เกิน 100,000 บาท/คน/ปี เกณฑ์ทรัพย์สินทางการเงินไม่เกิน 100,000 บาท/คน เกณฑ์อสังหาริมทรัพย์ไม่เกิน 1 ไร่ ถ้าเป็นที่อยู่อาศัย และไม่เกิน 10 ไร่หากทำการเกษตร และมีการร่วมกันคัดกรองข้อมูลร่วมกับหน่วยงานอื่น ได้แก่ กรมสรรพากร และกระทรวงแรงงาน ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ และสถาบันการเงินของรัฐ กรมที่ดิน ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (2564) มาวิเคราะห์ประสิทธิภาพการคัดกรอง พบว่ามีผู้อยู่ในเกณฑ์การได้รับสวัสดิการและได้รับบัตรสวัสดิการ มีจำนวน 11.3 ล้านคน ขณะที่ผู้อยู่ในเกณฑ์การได้รับสวัสดิการแต่ไม่ได้รับมี 15.2 ล้านคน ในอีกทางหนึ่ง มีผู้ไม่ได้อยู่ในเกณฑ์แต่ได้รับบัตร 2.8 ล้านคน จากข้อมูลจะเห็นว่าบัตรสวัสดิการแห่งรัฐมีการคัดกรองในการให้สวัสดิการได้ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง สอดคล้องกับศึกษา ของ งานวิจัยของวีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร และ ศูนย์วิจัยความเหลื่อมล้ำและนโยบายสังคม (2565) พบว่ามีบัตรสวัสดิการที่ตกหล่นของคนยากจนร้อยละ 57 และมีการรั่วไหลไปยังคนเกือบบยากจน 11% โดยสาเหตุมาจากจากผู้มีรายได้เกินกว่าเกณฑ์ที่กำหนดเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ยาก

แม้ว่าจะมีข้อสังเกตหรือข้อกังวลของเกณฑ์การคัดกรองค่อนข้างมาก งานศึกษาครั้งนี้พบว่า ข้อดีของกระบวนการคัดกรองแบบใหม่คือ มีการเพิ่มเกณฑ์การคัดกรองที่มีหลายปัจจัยมากขึ้นมากกว่าแบบเดิมที่มีรายได้เพียงอย่างเดียว และมีการใช้ค่า proxy means test เข้ามาร่วมด้วยทำให้เกิดความชัดเจนขึ้นและละเอียดมากขึ้นในการคัดกรอง เนื่องจากการวัดรายได้ตรวจสอบ

ความถูกต้องได้ยาก เมื่อใช้ค่า proxy means test เป็นการวัดสถานะครัวเรือนโดยประมาณการจากข้อมูลจากตัวแทนรายได้หลายๆด้านของครัวเรือนรวมกันทำให้ได้แม่นยำมากขึ้น และสามารถสะท้อนสถานะทางครอบครัวผ่านของ เศรษฐกิจ สังคม สภาพแวดล้อมที่เป็นปัจจัยในการบ่งชี้ความยากจนจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าปัจจัยในการบ่งชี้ความยากจนไม่ได้ขึ้นกับรายได้เพียงปัจจัยเดียว แต่ยังขึ้นกับปัจจัยอื่นๆด้วย จากศึกษาของ ธนพล สราญจิตร (2558) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนคือ การมีความรู้การประกอบอาชีพต่ำส่งผลให้ขาดโอกาสในการทำงาน ทำให้ไม่สามารถหารายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพได้ เช่นเดียวกับ สุพิชชา โชติกำจร (2564) พบว่าระดับการศึกษามีผลต่อความยากจนถ้าจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศเพิ่มขึ้นจะทำให้สัดส่วนของคนยากจนในประเทศลดลง และงานศึกษาของนฤมล น้อยแวงพิมพ์และณัฐธัญญาณี จันทพลาบูรณ์ (2562) ที่พบว่าสาเหตุความยากจนของเกษตรกรคือรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายซึ่งเกิดปัญหาจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น จำนวนที่ดินในการทำมาหากินไม่เพียงพอ และการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ช่วยเพิ่มผลผลิตสร้างรายได้เพิ่ม

อีกทั้งกระบวนการคัดกรองได้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่โรงเรียน คือ นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้รับการสนับสนุน ช่วยเหลือมากขึ้น โรงเรียนสามารถนำข้อมูลมาใช้กำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนได้ และทำให้โรงเรียนได้ ดูแลเด็กและใกล้ชิดกับผู้ปกครองได้มากขึ้น เป็นการง่ายต่อการทำงานในเรื่องอื่นๆของครูต่อนักเรียน และผู้ปกครองต่อโรงเรียนต่อไป สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2556.) ได้อธิบายถึงข้อดีของระบบคัดกรองแบบใหม่ในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น ทำให้ต้องทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนนั้นมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตไม่เหมือนกัน ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูผู้สอนมีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกต้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการประเมินการคัดกรองนักเรียนยากจนตามเกณฑ์ใหม่ที่มีการพิจารณา มากกว่ารายได้ การศึกษาครั้งนี้พบว่าแม้ว่าครูจะค่อนข้างเห็นด้วยกับการที่มีการพิจารณาเกณฑ์อื่นๆมากกว่ารายได้ แต่บางเกณฑ์อาจจะไม่ได้สะท้อนถึงความยากจนในชนบทมากนัก เช่น พื้นที่ดินในครอบครัวของครัวเรือน หรือที่อยู่อาศัย ที่ประชาชนในเขตชนบท การมีที่ดินมากอาจจะไม่ได้หมายถึงการมีรายได้ที่เพียงพอต่อการยังชีพ เป็นต้น ทำให้เกณฑ์คัดกรองในพื้นที่เขตชนบท ที่นักเรียนที่ยากจนอาจจะมียปัจจัยที่ส่งผลต่อการยากจนแตกต่างจากพื้นที่เขตเมือง เช่นเดียวกับงานศึกษาของจักรกฤษณ์ นรดิพดุงการ อ้างถึงใน ธนพล สราญจิตร (2558).ที่ลักษณะความยากจนของคนชนบทมี

สาเหตุมาจาก ความห่างไกลความเจริญ โอกาสในการประกอบอาชีพนอกเหนือจากการเกษตรมีน้อยมาก ที่ดินมีจำนวนเท่าเดิมในขณะที่แต่ละครอบครัวจะต้องรับภาระเลี้ยงดูคนในครัวรั้วที่จำนวนมากขึ้น ในขณะที่ปัญหาความยากจนในเมือง ส่วนใหญ่เกิดจากรายได้ ซึ่งประสบปัญหา คือ การมีรายได้น้อย ซึ่งมีสาเหตุมาจาก การว่างงาน ปัญหาด้านการขาด ความรู้และความสามารถในการประกอบอาชีพ ทำให้มี ข้อจำกัดในการหารายได้มาใช้ในการดำเนินชีวิต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาด้านของบริบทส่วนของวัตถุประสงค์ของระบบคัดกรองปัจจัยพื้นฐาน นักเรียนยากจน ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องข้องในการคัดกรองนักเรียนยากจน อาทิเช่น สำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษา หรือ กองทุนเพื่อความเสมอภาค ให้ความสำคัญกับการอบรมและการนิเทศ โดยเฉพาะในช่วงปีแรกๆของการเปลี่ยนเกณฑ์เพื่อให้ครูเข้าใจมากขึ้น อีกทั้งในส่วนของวัตถุประสงค์เรื่องการติดตามนักเรียนเพื่อช่วยในเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง ให้ครูเข้าใจมากขึ้น ว่าช่วยในเรื่องการติดตามนักเรียนอย่างไร เนื่องจากครูเข้าใจว่าเป็นเพียงการลงเวลาเรียนของนักเรียนเท่านั้นซึ่งเป็นการทับซ้อนกับงานของโรงเรียน

2. จากข้อค้นพบสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการประเมินการคัดกรองนักเรียนยากจน วิธีการดำเนินการในส่วนของโรงเรียนระดับพื้นที่ได้ชัดเจนมากขึ้น โดยภายใต้การดูแลของสำนักพัฒนาหลักประกันโอกาสทางการศึกษา และ กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาอาจจะทำการประเมินกระบวนการคัดกรองเพิ่มเติม เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายที่ครอบคลุมทั้งประเทศ โดยเฉพาะ ในเรื่องของการปรับเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจน คือ การปรับเกณฑ์สถานะครัวเรือนเพิ่มเติม เรื่องสภาพที่อยู่อาศัยวัสดุที่สร้าง เนื่องจากในแต่ละพื้นที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน เกณฑ์ภาระพึ่งพิง อาจนำเบี้ยผู้สูงอายุและเบี้ยคนพิการมาพิจารณาด้วย อาจเพิ่มความละเอียดของอายุการใช้งานในส่วนของเกณฑ์ยานพาหนะ และเรื่องของเกณฑ์การถือครองที่ดินทำกินมากกว่า 1 ไร่ อาจเพิ่มคำถามในส่วนของเป็นที่ดินของตนเองหรือไม่ และเพิ่มคำถามในเรื่องของระยะทางจากบ้านถึงโรงเรียนรวมทั้งวิถีเดินทางในการมาโรงเรียน เพื่อเป็นข้อสังเกตภาระค่าใช้จ่ายของนักเรียนและฐานะทางบ้านของนักเรียน เป็นต้น และนอกจากนี้อาจเพิ่มเกณฑ์ระดับการศึกษาของผู้มีรายได้ เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากขึ้นในการคัดกรองนักเรียนยากจนในพื้นที่ชนบท เนื่องจากศึกษาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสามารถในการหารายได้ของความเรือน (สนธิรัช แก้วมี และประพิณวดี ศิริศุภลักษณ์,2550) และอาจจะเพิ่มความคิดเห็นของครูหรือคนในพื้นที่ที่ใกล้ชิดกับเด็กและครอบครัวเป็นเหตุผลประกอบในการพิจารณาการคัดกรองนักเรียน เพิ่มเติม และ เพื่อให้การคัดกรองมีประสิทธิภาพมากขึ้นได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย

3. จากการที่ครุมีต้นทุนค่าเสียโอกาสในการไปเยี่ยมบ้านเด็ก การพิจารณาข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนค่าเดินทางให้กับครู เป็นทางเลือกหนึ่งที่กระทรวงศึกษาสามารถพิจารณาได้เช่นกัน จากต้นทุนค่าใช้จ่ายในการไปเยี่ยมบ้านนักเรียนซึ่งเป็นกระบวนการในระบบคัดกรองนักเรียนยากจน เนื่องจากไม่มีการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐ และครุมีค่าใช้จ่ายโดยใช้เงินส่วนตัว ซึ่งถือเป็นรายจ่ายเพิ่มของครูในการดำรงชีพ

4. ในปัจจุบันมีการคัดกรองความยากจน ในหลายนโยบายของของภาครัฐ เพื่อช่วยเหลือคนยากจนในกลุ่มต่างๆ เช่น นโยบายบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ กองทุนเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ). กองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษา (กยศ.) ซึ่งมีการแยกส่วนในการคัดกรองและการจัดเก็บข้อมูลในแต่ละส่วนงาน ทั้งนี้ทางรัฐบาลอาจ สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางข้อมูลระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชนต่างๆ และ ลดข้อจำกัดในการเชื่อมต่อฐานข้อมูลที่เก็บไว้แยกกันหรือกระจายอยู่ เช่น เงินอุดหนุนเด็กเล็ก ครัวเรือนักเรียนยากจน ทะเบียนเกษตรกร เป็นต้น ให้ร่วมกันใช้เพียงฐานข้อมูลเดียวเท่านั้น เพื่อให้เกิดการค้นหาและคัดกรองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และแก้ไขปัญหาเรื่องของผลการคัดกรองที่ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย คนยากจนจริง หรือจ่ายสวัสดิการซ้ำซ้อน

บรรณานุกรม

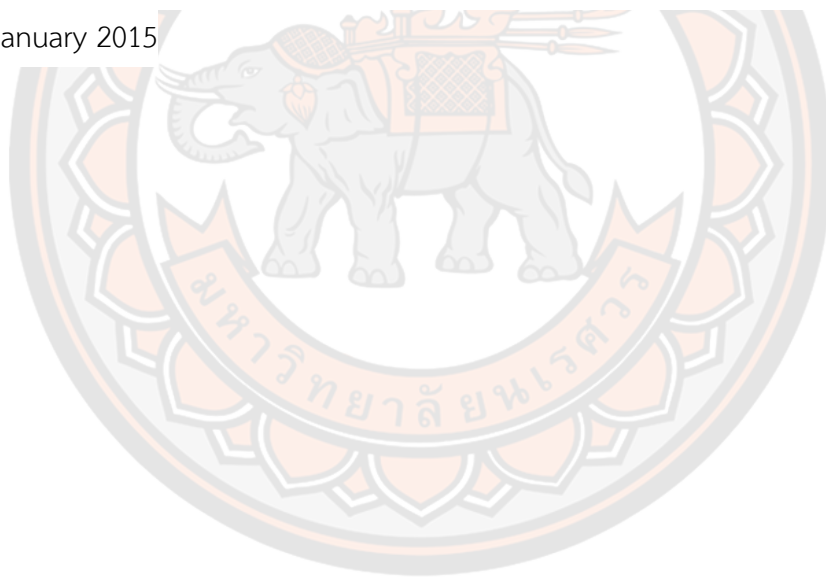
บรรณานุกรม

- กานต์ธีรา ภูริวิกรัย. (2562). กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา.บทความ “หากันให้เจอ: การคัดกรองเด็กยากจนพิเศษเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.the101.world/next-step-of-subsidizing-poor-children/>
- กระทรวงสาธารณสุข. (2553). แนวคิดและวิธีการคำนวณต้นทุน. สืบค้น 16 มกราคม 2561 จาก <http://costingmenu.hitap.net/standardmenu.php?mm=2s2#menu>
- กัลยา พรมรัตน์. (2559). การศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 .วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
- คำรณ รอดมา. (2556). ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการศึกษาภาคบังคับ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ.2545. สืบค้น 23 ธันวาคม 2564 จาก <https://eoffice.east.spu.ac.th>
- โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อหลักประกันโอกาสทางการเรียนรู้. (2560). การจัดสรรงบประมาณรายการค่าจัดการเรียนการสอน : ปัจจัยพื้นฐานนักเรียนยากจน ภาคเรียนที่ 1/2560. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2564
- จิระประภา อัครบวร. (2558). การศึกษาเปรียบเทียบแนวโน้มงานทรัพยากรมนุษย์ในประเทศอาเซียน ปี พ.ศ. 2557-2558. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ. 6(2). 4-41.
- ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์. (2551). ทูนมมนุษย์กับผลตอบแทนทางการศึกษา. ในมูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย,สู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน: การสัมมนาวิชาการประจำปี 2551. วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551, โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.ช
- ณัฐมนต์ ปัญจวิณิน. (2557). ปรัชญาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพ. สืบค้น 22 ธันวาคม 2564. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/268835>
- ดร.เสาวณี จันทะพงษ์ และชนภา ตันติปุระ. (2564). บทความ ทุกคนรู้ แพนคลับรู้: การลงทุนเพื่อการศึกษาสำคัญเพียงใด. สืบค้น 11 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications>
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ , พุดตาน พันธุ์เณร, และสุวิมล เสงพัฒนา. (2555). ความเหลื่อมล้ำของโอกาสการศึกษา และมาตรการการคลังเพื่อขยายโอกาสการศึกษา ให้เยาวชนยากจน. วารสารเศรษฐศาสตร์ปริทรรศน์ สถาบันพัฒนาศาสตร์. 6(1). 1-36.

- ธิตติมา พลับพลึง และคณะ. (2557). โอกาสของความสำเร็จทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาของครัวเรือนไทยใน ชนบท. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย. 20(2). 99-111
- ธนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 5(2). 12-21.
- นฤมล น้อยแวงพิม และณัฐธัญญาณี จันทพลาบูรณ์. (2562). สถานการณ์และความคิดเห็นต่อปัญหาความยากจนของเกษตรกร:กรณีศึกษาบ้านมะเขือ ต.พระธาตุบังพวน อ.เมือง จ.หนองคาย. การประชุมวิชาการระดับชาติด้านการบริหารกิจการสาธารณะยุคดิจิทัล ครั้งที่ 5. วันที่ 1 - 2 พฤศจิกายน 2562,วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นณริฎ พิศลยบุตร. (2551). การพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยของคนจนในชนบท.สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- เบญจมาศ อภิสัทธีภิญโญ. (2546). การบัญชีบริหาร. ซีเอ็ดยูเคชั่น. กรุงเทพฯ.
- ประภาส แก้ววงษา. (2564). การประเมินรายได้ทางอ้อม (Proxy Means Test). สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://research.eef.or.th/proxy-means-test/>
- _____. พระราชบัญญัติเงินเดือน เงินวิทยฐานะ และเงินประจำตำแหน่ง ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 สืบค้น 2 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.kroobannok.com/74552>
- _____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. สืบค้น 2 สิงหาคม 2564 จาก <http://education.dusit.ac.th/QA/news/2545.pdf>
- พัทธนันท์ ต่างมงคล. (2554). การวิเคราะห์ผลตอบแทนการลงทุนด้านการศึกษา หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. การศึกษาอิสระปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- _____.รูปแบบการประเมินโครงการ. (2562) ศูนย์ทดสอบและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษาและวิชาชีพ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน. (2545) .เศรษฐศาสตร์จุลภาค.โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระวัฒน์ ภัทรศักดิ์กำจร .(2565). การวิเคราะห์การกระจายผลประโยชน์ของโครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ. โครงการ Social Monitoring สถานการณ์ความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย โดย ธร ปีติ ตล และคณะ. สนับสนุนโดยสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.).

- วิเชียร เกตุสิงห์. (2538) .ค่าเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้.ข่าวสาร การวิจัยการศึกษา
- สนิรัช แก้วมี และปพิณวดี ศิริศุภลักษณ์. (2550). ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตร. วารสาร เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 14(1). 17-29.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และอารียา มั่นสมบูรณ์เพิ่มพูน. (2550). การประเมินกองทุนเงินกู้ยืมเพื่อการศึกษา. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. สมชัย ฤชุพันธุ์ และ ชลธาร วิศรุตวงศ์. (2544). รายงานวิจัยแนวทางการบริหารจัดการกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อ การศึกษา. กรุงเทพฯ: สกศ.
- สมคิด พรหมจู้. (2552). เทคนิคการประเมินโครงการ. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
- สมชัย จิตสุชน . (2556). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษาประเด็นเชิงนโยบายด้านความยากจน และการกระจายรายได้. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ(สศช.) สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2565. จาก http://social.nesdc.go.th/social/Portals/0/Documents/Final%20Report_poverty2011_updateJUNE15_2283.pdf
- สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์. (2540). หลักการบัญชีขั้นต้น. กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เอ็นเตอร์ไพรส์. อัง
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. สืบค้น 2 สิงหาคม 2564
- สถาบันวิจัยเพื่อการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2546). สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย. สืบค้น 2 สิงหาคม 2564 จาก <http://www.tdri.or.th/poverty/report1.htm>
- สมบัติ จันทรวงศ์. (2527). ความน่าว่าด้วย REPUBLIC OF PLATO อุดมการณ์รัฐของเพลโต.กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณณี คำมัน และคณะ. (2551). ทูทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์. สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติร่วมจัดโดยมูลนิธิชัยพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- สุพิชชา โชติกำจร.(2564). การศึกษาภาวะความยากจนและปัจจัยที่มีผลต่อความยากจนในประเทศไทย. วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์. 23(2). 63-72.
- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2561). บัญชีรายจ่ายด้านการศึกษาแห่งชาติ. สืบค้น 4 พฤษภาคม 2564 จาก <https://research.eef.or.th/nea>

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ
- อมรรัตน์ จินดา. (2558). สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อ การศึกษาสำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครปฐม เขต 2. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Gary S. Becker. (1995). Human Capital and Poverty Alleviation. The World Bank, Washington, D.C.
- Jose, Alba. (2019). 6 Top Benefits of Hiring Young Talent: A Fresh Coat of Paint for Your Workplace, UNICEF Article
- McMahon, Walter W. (2010). The External Benefit of Education. MS No. 1226. Department of Economics, University of Illinois at Urbana Champaign. USA
- United Nations Children's Fund. (2015). The Investment Case for Education and Equity. January 2015

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยนครพนม

แบบสัมภาษณ์

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของครูในโรงเรียน
ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านต้นทุน

วันที่เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....

สถานที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. เพศ.....

2. อายุ.....

3. ระดับการศึกษา.....

4. บทบาทของผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียน.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้าน
กระบวนการ ด้านผลลัพธ์และด้านต้นทุนผู้สัมภาษณ์บันทึกเสียง รับฟังและจดประเด็น ดังนี้

ด้าน บริบท

1. ความเข้าใจของท่านถึงวัตถุประสงค์ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน

.....
.....
.....
.....

2. ท่านคิดเห็นอย่างไรต่อวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในประเด็นกลุ่ม
เป้าหมาย และสามารถติดตามช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง

.....
.....
.....

3. ท่านคิดว่าวัตถุประสงค์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากที่ผ่านมาและนำไปสู่ความจำเป็นของการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนอย่างไร

.....

.....

.....

...

ด้านปัจจัยนำเข้า

4. ความคิดเห็นของท่านต่อเกณฑ์ของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ในประเด็นของความชัดเจนและความเพียงพอต่อกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน

.....

.....

.....

5. ความคิดเห็นของท่านต่อช่วงระยะเวลากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าสื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความเหมาะสมหรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคในการจัดหาหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าเมื่อเทียบกับอดีตที่ผ่านมา มีเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนใดบ้างที่มีอยู่แล้ว หรือเกิดขึ้นใหม่

.....

.....

.....

8. ความคิดเห็นของท่านที่มีต่อกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนในเรื่องของภาระงานของท่าน

.....

.....

.....

ด้านกระบวนการ

9.ความคิดเห็นของท่านต่อขั้นตอนของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีข้อดี ข้อเสีย มีปัญหาหรือ อุปสรรค อย่างไร

.....

.....

.....

10.ระหว่างดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของท่านเกิดปัญหาหรือไม่ อย่างไร และวิธีการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

.....

11.เพื่อให้จบกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนตามจำนวนนักเรียนทั้งหมดที่ท่านรับผิดชอบ ท่านมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร

.....

.....

.....

12.ความคิดเห็นของท่านต่อกระบวนการนิเทศการคัดกรองนักเรียนยากจน

.....

.....

.....

ด้านผลผลิต

13.ท่านคิดว่าจำนวนนักเรียนที่ได้รับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนและได้รับเลือกจัดสรรเงินอุดหนุน เป็นอย่างไร ตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวังหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14.ท่านคิดว่าเมื่อเทียบกับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนเดิมที่ผ่านมาจำนวนนักเรียนที่ได้รับกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนและได้รับเลือกจัดสรรเงินอุดหนุนมีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

15. ท่านคิดว่ากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนทำให้เกิดประโยชน์หรือผลกระทบบ้างด้านอื่นๆ ต่อโรงเรียนหรือตัวนักเรียนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ด้านต้นทุน

16. ขอให้ท่านอธิบายถึงค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนนักเรียนใน 1 ครั้งของท่าน

.....

.....

.....

17. เวลาที่ใช้ไปทั้งหมดของท่านต่อกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนนักเรียนยากจน 1 คน

.....

.....

.....

18. ค่าใช้จ่ายที่รัฐจัดสรรให้เพื่อการดำเนินกระบวนการคัดกรอง มีหรือไม่ ถ้ามี เป็นจำนวนเงินเท่าไร และเพียงพอหรือไม่

.....

.....

.....

แบบสอบถาม

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนของครูในโรงเรียน
ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต

วันที่เดือน.....พ.ศ.....เวลา.....
สถานที่.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

- ชาย หญิง

2. อายุ

- 20 - 30 ปี 31 -40 ปี 41 – 50 ปี 51 – 60 ปี

3. ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น
 มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส./ปวท.
 ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี
 อื่นๆ (ระบุ)

4. บทบาทของผู้ให้ข้อมูลในโรงเรียน (ระบุ).....

5. ประสบการณ์ในการบริหารงาน

- 1 – 5 ปี 6 – 10 ปี 10 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูในโรงเรียนที่มีต่อ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ

คำชี้แจง ให้ท่านและพิจารณาคำถามแต่ละข้อว่ามีความเหมาะสมเป็นจริงระดับใด แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นของท่านมีต่อกระบวนการกระบวนการคัดกรองนักเรียน ยากจนนักเรียนยากจนในปัจจุบันซึ่งมี ให้เลือกตามเกณฑ์การประเมิน ดังนี้

- ✓ ความคิดเห็น ระดับ 5 หมายถึง มากที่สุด
- ✓ ความคิดเห็น ระดับ 4 หมายถึง มาก
- ✓ ความคิดเห็น ระดับ 3 หมายถึง ปานกลาง
- ✓ ความคิดเห็น ระดับ 2 หมายถึง น้อย
- ✓ ความคิดเห็น ระดับ 1 หมายถึง น้อยที่สุด

ข้อ	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
ด้านบริบท						
1.	ความชัดเจน และเหมาะสมของ วัตถุประสงค์ใน กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน					
2.	ความเป็นไปของวัตถุประสงค์ที่ว่า เพื่อให้ได้นักเรียน ที่ยากจนจริงตรงกลุ่มเป้าหมาย และสามารถติดตาม ช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง					
3.	ความสำคัญของกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น					
ด้านปัจจัยนำเข้า						
4.	เกณฑ์กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน มีความ ชัดเจน					
5.	บุคคลที่ทำหน้าที่คัดกรองมีความเหมาะสม					
6.	ช่วงระยะเวลากระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมี ความเพียงพอ					
7.	สื่ออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เหมาะสม					
8.	เกณฑ์การคัดกรองนักเรียนยากจนในปัจจุบันมีความ เหมาะสม					

ข้อ	ด้าน	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
9.	ค่าใช้จ่ายที่รัฐจัดสรรให้เพื่อการดำเนินกระบวนการคัดกรองเหมาะสม					
ด้านกระบวนการ						
10.	ขั้นตอนกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจน เหมาะสม					
11.	ความคิดเห็นของท่านต่อความเหมาะสมของจำนวนนักเรียนที่ท่านต้องรับผิดชอบคัดกรอง					
12.	การนิเทศกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนมีเหมาะสม					
ด้านผลผลิต						
13.	จำนวนนักเรียนที่ได้รับจากกระบวนการคัดกรอง ตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง					
14.	จำนวนนักเรียนที่ได้รับเลือกจัดสรรเงินอุดหนุนตรงตามเป้าหมายที่โรงเรียนคาดหวัง					
15.	กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนทำให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน					
16.	กระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนทำให้เกิดสามารถคัดกรองนักเรียนยากจนได้อย่างแท้จริง					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินกระบวนการคัดกรองนักเรียนยากจนด้านผลผลิต

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบพระคุณมากค่ะ